

342 (545.1)

34
У32

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚИ

фанига схемали ўқув-методик қўлланма

2032192

ЧУҚУЛТЎРА

KUTUBXONA
TEA I

«ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА
АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
БОШ ТАҲРИРИЯТИ
ТОШКЕНТ — 2001

Муаллифлар гуруҳи:

А. Азизхужаев — юридик фанлар доктори, профессор

О. Хусанов — юридик фанлар доктори, профессор

Х. Азизов — юридик фанлар номзоди, доцент

А. Шукуруллаев, А. Рахимов, Р. Исаев

Масъул муҳаррир:

А. Азизхужаев — юридик фанлар доктори, профессор

ЧИТАЛЬНИЙ ЗАЛ

© «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси
Бош таҳририяти, 2001 йил.

© «Академия» нашриёти, 2001 йил.

ЧИТАЛЬНИЙ ЗАЛ

СЎЗ БОШИ

Мустақил Ўзбекистон Республикаси ўз халқи танлаб олган йўл эркин бозор иқтисодиётига асосланган демократик ҳуқуқий давлат қуриш ва адолатли фуқаролик жамияти барпо этишни ўз олдига мақсад қилиб қўйди.

Шу асосда 1992 йил 8 декабрда Ўзбекистон ўзининг мустақил Конституцияси — Асосий Қонунини қабул қилди. Конституция ўз моҳиятига кўра жамиятдаги барча муносабатларнинг ҳуқуқий асосини белгилаб беради. Конституция инсонларнинг ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя этишда асосий мезондир. Шунинг учун ҳар бир фуқаронинг Конституцияни ўрганиши унинг вазифасидир.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2001 йил 4 январда «Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни ташкил этиш тўғрисида»ги фармойиши қабул қилинди. Ушбу фармойишнинг мақсади: Хаёти-мизнинг асосий қонуни бўлмиш Ўзбекистон Конституциясининг жамиятдаги ўрни ва аҳамиятини, маъно-мазмунини ва моҳиятини ўрганиш, ёш авлоднинг ҳуқуқий онги, тафаккури ва маданиятини тарбиялаш ҳамда юксалтириш, шунингдек Конституцияни билиш, унинг мазмун моҳиятини тарғиб ва ташвиқ қилишдан иборат, ана шу фармойиш кўрсатмасидан келиб чиқиб ушбу Ўзбекистон Республикаси «Конституциявий ҳуқуқ» фанига схемали ўқув методик қўлланмани Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишга қаратилган муҳим восита деб ҳисоблаш мумкин.

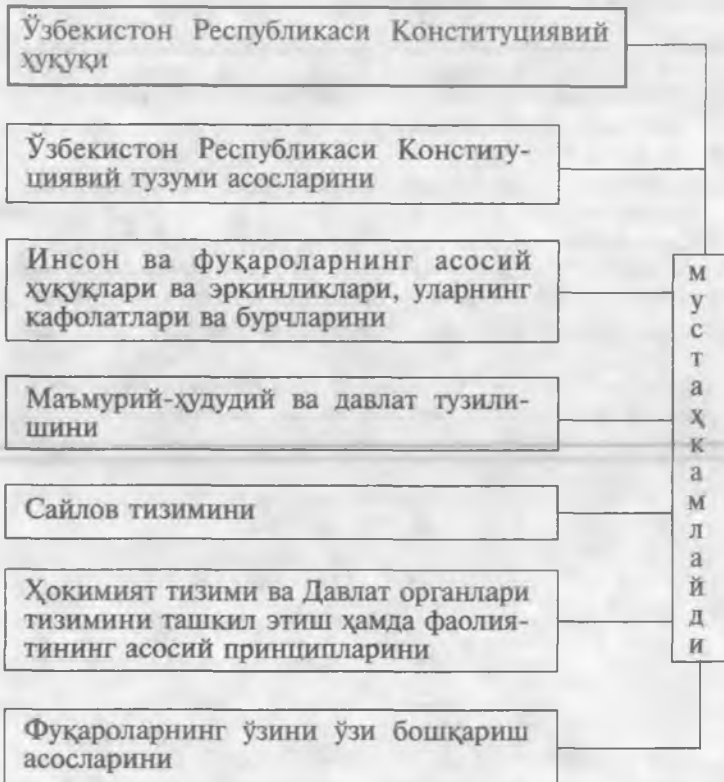
профессор А. А. Азизхўжаев

Ї б ў л и м

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚИ

1. 1. Конституциявий ҳуқуқ тушунчаси

Конституциявий ҳуқуқ — бу асосий ижтимоий муносабатларни тартибга солувчи ҳуқуқий нормалар йиғиндисидан иборат

1. 2. Конституциявий ҳуқуқ нормалари

Конституциявий ҳуқуқ нормалари — давлат томонидан белгиланган умуммажбурий қоидалар бўлиб, Конституциявий ҳуқуқ предметини ташкил этувчи муносабатларни тартибга солиди

Конституциявий
нормалар
хусусиятлари

тартибга солаётган ижтимоий муносабатларни ўзига хослигига кўра алоҳида мазмунга эга

алоҳида манбаларда белгиланганлигига кўра (Конституция, конституциявий қонунлар ва бошқа манбаларда)

унда ифода этилган қоидалар умумтартибга солиш, таъсис этиш ва вазифаларни белгилаш характериға эга (норма принциплар, декларациялар ва бошқалар).

буйруқ, кўрсатмаларнинг таъсис тавсифига эга (ўзининг барча ҳуқуқий тизимини барпо этиш асосини белгилайди)

алоҳида амалга ошириш механизмиға эга (аниқ бўлмаган ҳуқуқий муносабатлар нормаларини амалга ошириш ҳам мумкин)

субъектларнинг алоҳида таркиби, конституциявий муносабат иштирокчилари (халқ, давлат ва бошқалар)ға эга

тузилишининг ўзига хос хусусиятларига эга (санкцияни назарда тутмаган ҳолда)

1. 3. Конституциявий ҳуқуқ нормаларининг тартибга солиш предмети

Конституциявий ҳуқуқ предмети — мазкур ҳуқуқ соҳаси билан тартибга солинадиган ижтимоий муносабатлар ҳисобланади

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий ҳуқуқ нормалари билан тартибга солинадиган муносабатлар қуйидаги институтларни ташкил қилади

конституциявий тузум асослари

шахс ҳуқуқий ҳолати

давлат ва маъмурий ҳудудий тузилиши

сайлов тизими

қонун чиқарувчи ҳокимият тизими

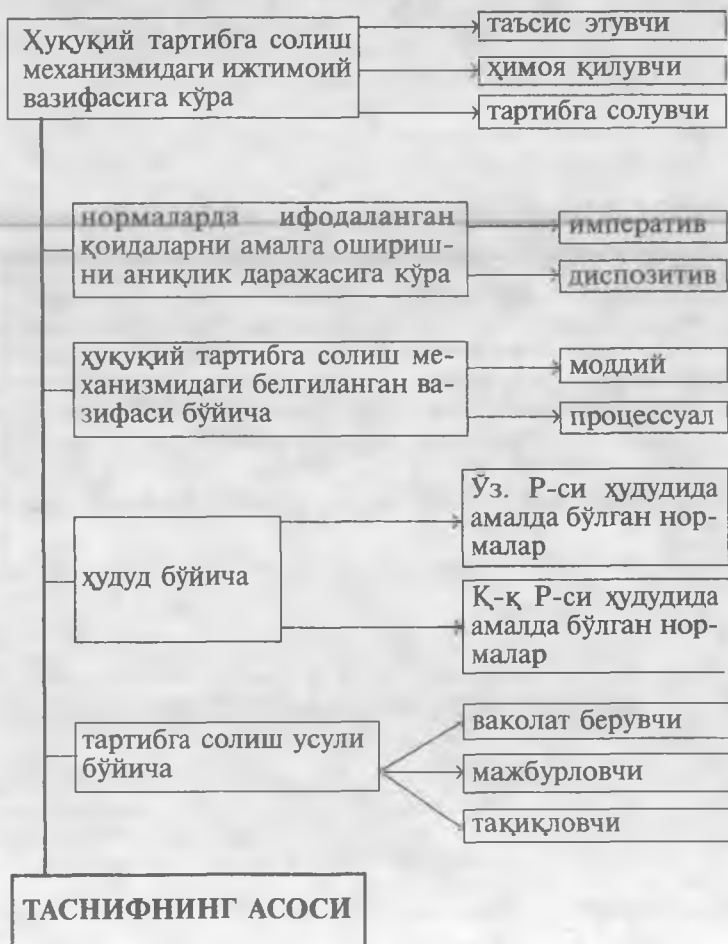
ижро этувчи ҳокимият тизими

суд ҳокимияти тизими

маҳаллий давлат ҳокимияти ва ўзини ўзи бошқариш тизими

1. 4. Конституциявий ҳуқуқий нормалар таснифи

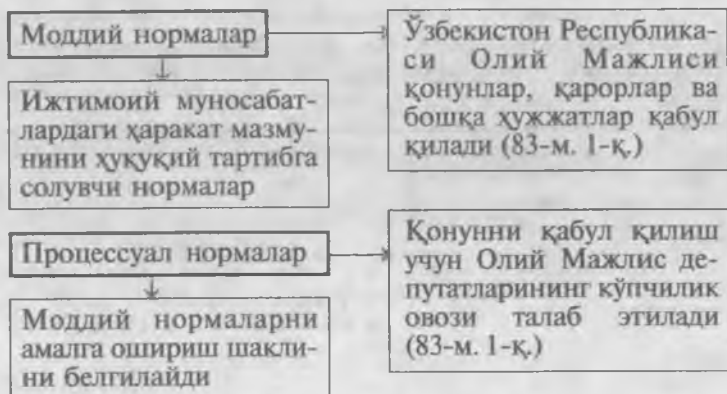
Турли конституциявий ҳуқуқ нормалари таснифи уларни ҳар томонлама таҳлил қилишга ва ўзига хос хусусиятларини аниқлаштиришга имкон яради

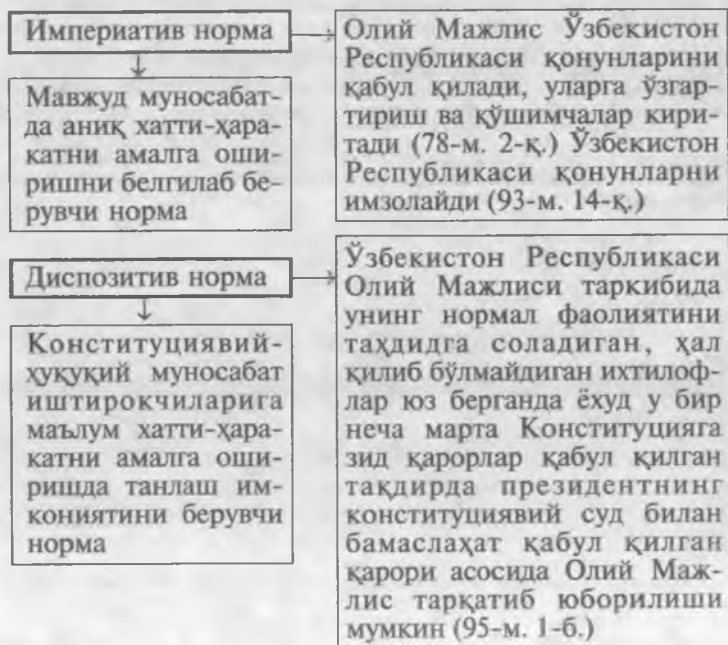
1. 5. Конституциявий ҳуқуқ нормаларининг амал қилиш ҳудуди

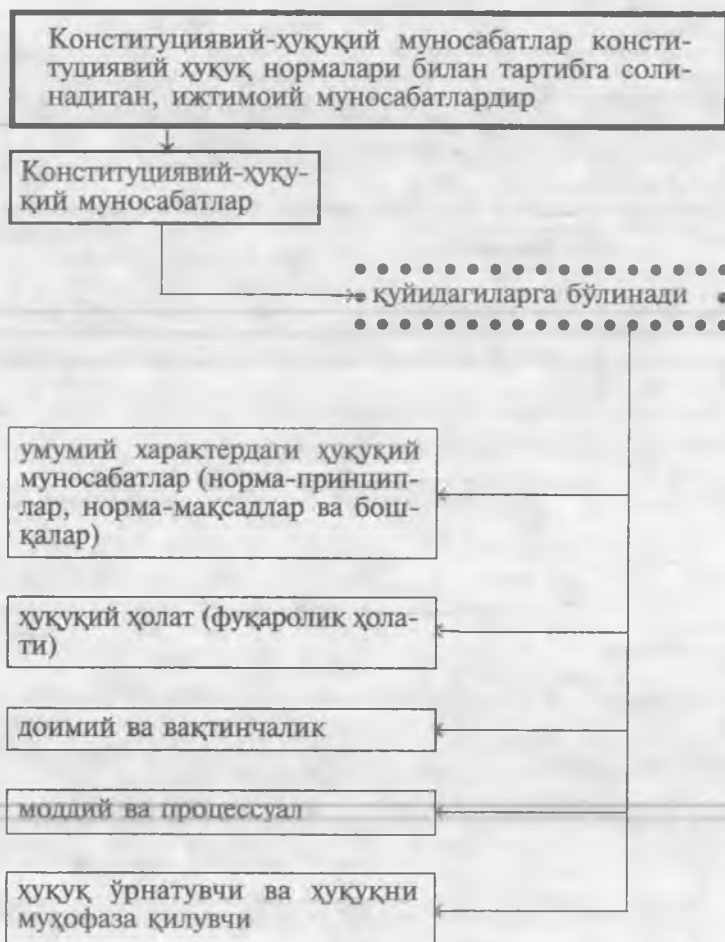
1. 6. Моддий ва процессуал нормалар

1. 7. Императив ва диспозитив нормалар

1. 8. Конституциявий-ҳуқуқий муносабатлар

1. 9. Конституциявий ҳуқуқий муносабат субъектлари

Конституциявий-ҳуқуқий муносабат субъектлари — конституциявий ҳуқуқ нормалари билан тартибга солинадиган (ўзаро юридик ҳуқуқ ва бурчларни вужудга келтирувчи) ҳуқуқий муносабат иштирокчилари ҳисобланади

1. 10. Конституциявий ҳуқуқ манбалари

Конституциявий ҳуқуқ манбалари — бу конституциявий-ҳуқуқий муносабатларни тартибга солувчи ҳуқуқ нормаларидан ташкил топган қонун ҳужжатларидир

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси

Ўзбекистон Республикаси халқаро шартномалари

Қорақалпоғистон Республикаси Конституцияси

Ўзбекистон Республикаси конституциявий қонунлари

Маҳаллий давлат ҳокимияти норматив ҳужжатлари

Ўзбекистон Республикаси қонунлари

Ўзбекистон Республикаси ва унинг субъекти ўртасидаги келишувлар

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди қарорлари

Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси қарорлари

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси қарорлари

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг норматив ҳужжатлари

Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари

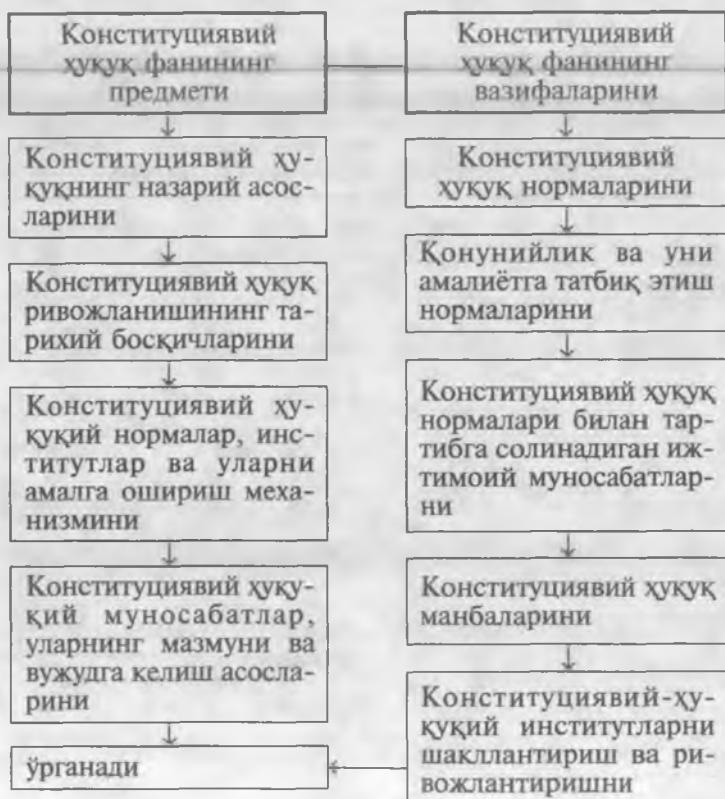
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг норматив ҳужжатлари

2-б ў л и м

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ ФАНИ

2. 1. Конституциявий ҳуқуқ фанининг тушунчаси ва предмети

Конституциявий ҳуқуқ фани — бу конституциявий институтлар ҳақидаги тасаввур ва билимлар, конституциявий нормалар ва улар орқали тартибга солинадиган муносабатлар ҳамда қонунчиликни ривожлантирувчи қарашлар тизимидир.

2. 2. Ўзбекистон Республикасининг конституциявий ҳуқуқи фанини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари

Биринчи навбатда, конституциявий институтларни илмий анализ қилишга эътибор бериш

Халқ ҳокимиятчилиги

Ҳокимиятнинг бўлиниши

Ўзбекистон — суверен демократик республика

Парламент ҳуқуқи

Кўппартиявийлик

Долзарб тадқиқот муаммолари

Конституцияни муҳофаза қилиш

Конституциявий жавобгарлик

илмий тушунчалар доирасини кенгайтириш

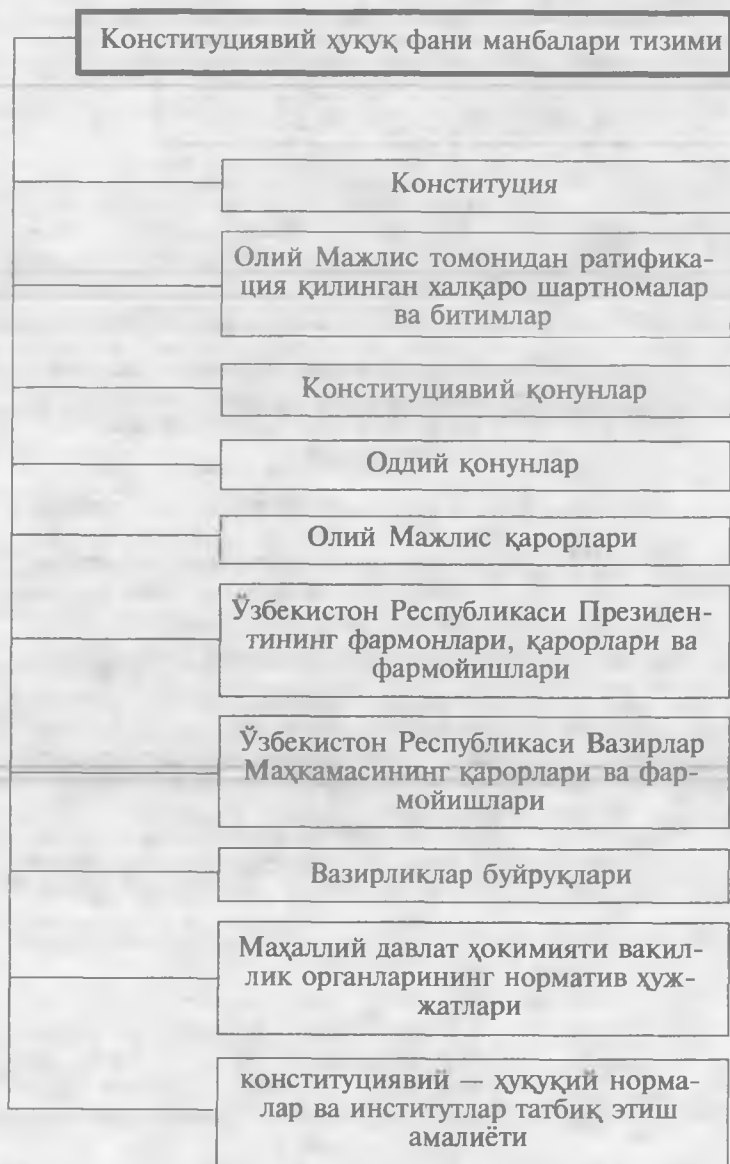
2. 3. Конституциявий ҳуқуқ фани усули

Усул деб, илмий изланишларда қўлланилувчи во-
ситалар, қоидалар мажмуаси тушунилади

Конституциявий — ҳуқуқий нормаларни,
институтларни моҳиятини объектив ўрга-
ниш учун маълум усуллар қўлланилади

шаклий — юридик усул	соҳа, институтлар ва нормалар ички тузилиши нормани шаклий аниқ- лигини, уларни тизимлаштиришни таҳлил қилади
ҳуқуқий таққослаш	бошқа ҳуқуқий тизимларнинг ҳуқуқий тартибга солиш механиз- мини ўрганиб ҳуқуқий нормаларининг самарали моделини яратишга имкон беради
тарихий	конституциявий-ҳуқуқий нормаларни нима учун ва қандай вужудга келганлиги, ривожланганлигини таҳлил қилиб уларни моҳияти ва вазифаларини очиб беради
тизимли	ҳуқуқни ягона тизим сифатида унинг нормалари, институтлари ва бошқа ҳуқуқий ҳодисалар ўртаси- даги алоқаларини ўрганиш орқали ҳуқуқ соҳасини такомиллаштиради
статистик	нормаларни амалга ошириш нати- жалари ва кўрсаткичларини йиғиш ва уларни таҳлил қилиш орқали ҳуқуқий нормалар самарадорлигини кузатишга, ўрганишга имкон яратади
аниқ- социологик	ҳуқуқий нормаларни ижтимоий му- носабатлардаги ўрнига нисбатан жамоат муносабатини ўрганиш ор- қали ҳуқуқий нормаларни такомил- лаштиришга имкон яратади

2. 4. Конституциявий ҳуқуқ фанининг манбалари

3-б ў л и м

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ КОНСТИТУЦИЯСИ

3. 1. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг қабул қилиниши

Ўзбекистон халқи ўз Конституциясини:

инсон ҳуқуқларига ва давлат суверените-
ти ғояларига содиқлигини тантанали
равишда эълон қилиб

ҳозирги ва келажак авлодлар олдидаги
юксак масъулиятини англаган ҳолда

ўзбек давлатчилиги ривожининг тарихий
тажрибасига таяниб

демократик ва ижтимоий адолатта садо-
қатини намоён қилиб

халқаро ҳуқуқнинг умум эътироф этилган
қоидалари устунлигини тан олган ҳолда

республика фуқароларининг муносиб
ҳаёт кечиришларини таъминлашга
интилиб

инсонпарвар демократик ҳуқуқий давлат
барпо этишни кўзлаб

фуқаролар тинчлиги ва миллий
тотувлигини таъминлаш мақсадида

ўзининг мухтор вакиллари сиймосида

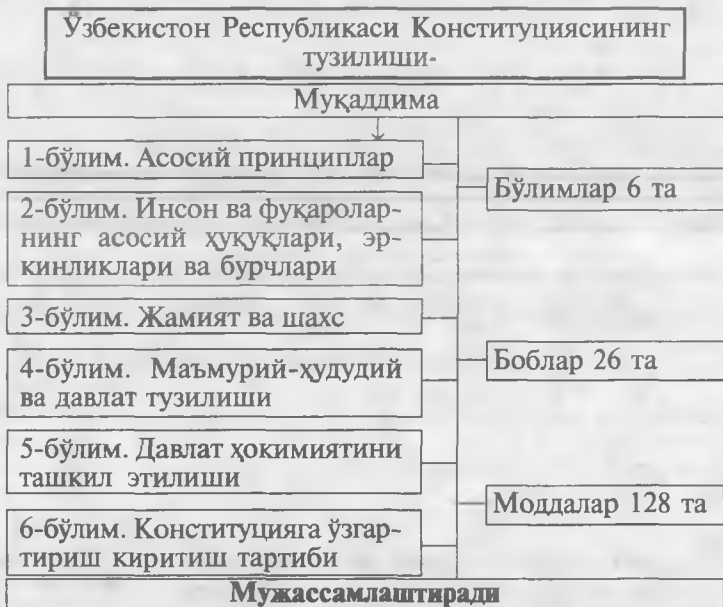
ЧИТАЛЫШЫЙ ЗАЛ

қабул қилди

KUTUBXONA
TEA

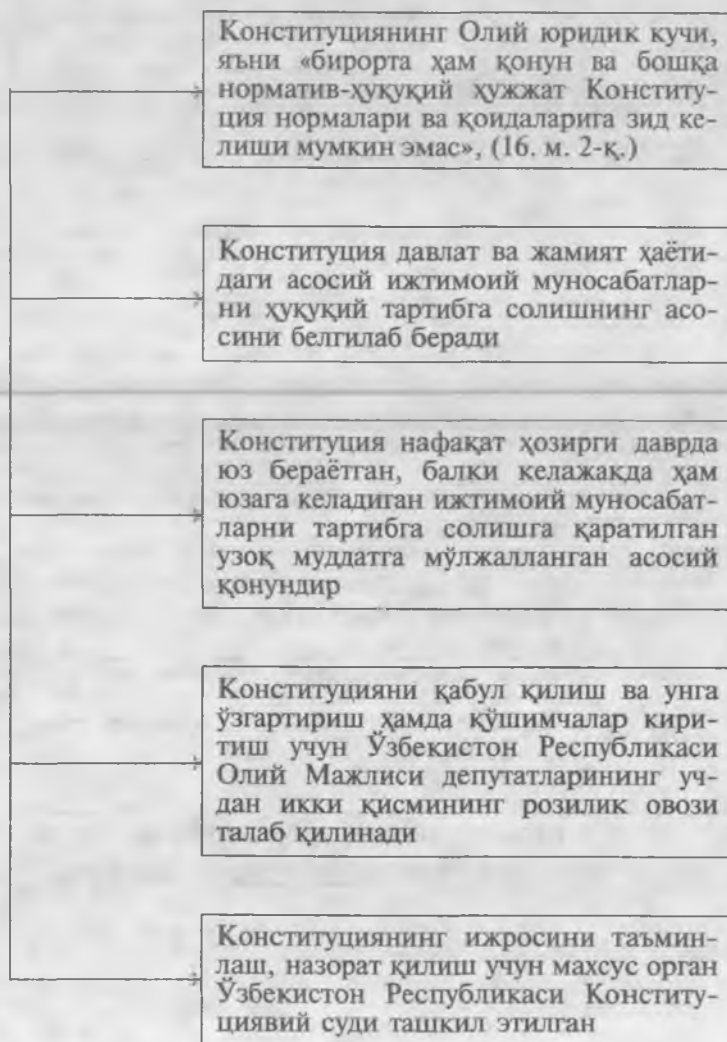
3. 2. 1. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг тузилиши

Конституциянинг тузилиши деб, кетма-кет мослаштириб жойлаштирилган конституциянинг ички таркибий қисмларига айтилади

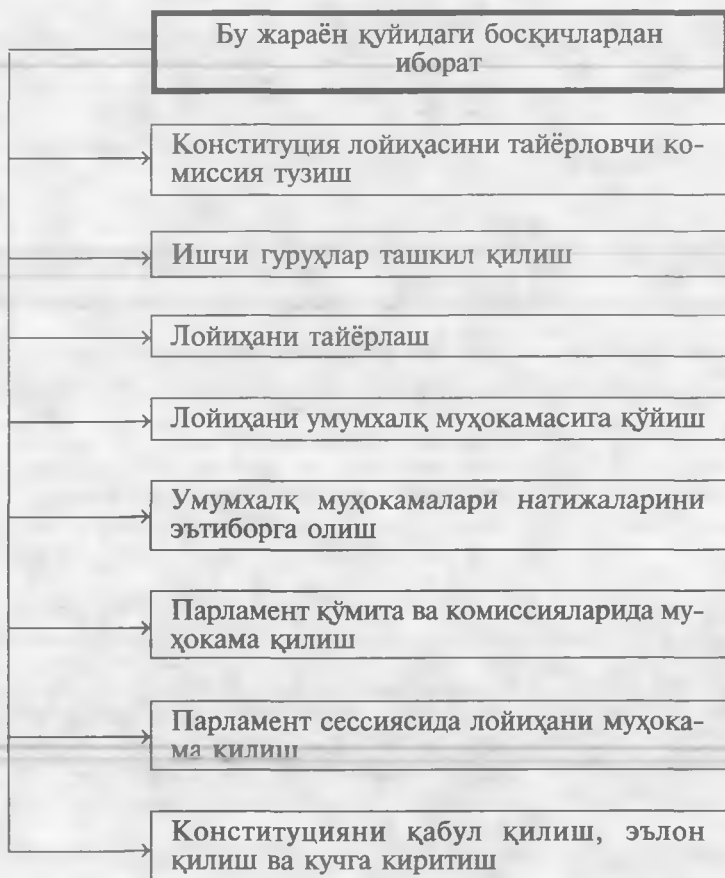

- Конституциянинг муқаддимасида, Конституциянинг қабул қилинишидан мақсад, уни ишлаб чиқиш ва қабул қилишда амал қилинган ғоялар ва Республиканинг келажак мақсади белгиланган.
- Конституциянинг бўлим ва боблари алоҳида-алоҳида ижтимоий муносабатларни тартибга солувчи меъёрлардан иборат. Бўлимлар йирик ижтимоий муносабатларга ва институтларни ўз таркибига олса, боблар уларнинг янада аниқроқ қисмларини тартибга солади.
- Бўлим ва бобларни аниқлашда, навбат билан белгилашда ижтимоий муносабатларни ўзаро боғлиқлиги, уларнинг турдошлиги ҳисобга олинган.
- Конституциянинг моддалари алоҳида-алоҳида ижтимоий муносабатларни тартибга солувчи қоидалардан иборат.

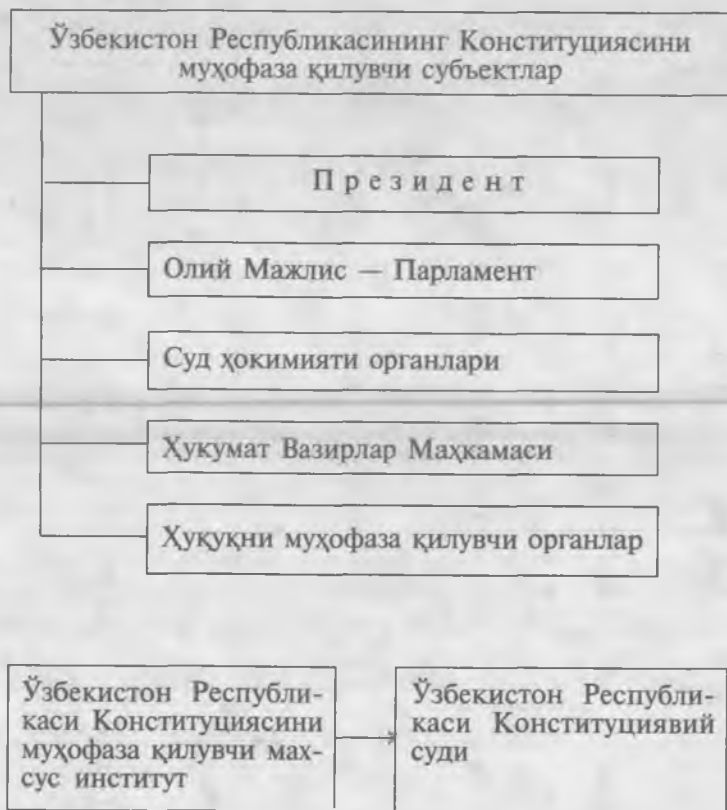
3. 2. 2. Конституциянинг — Асосий Қонун сифатида ўзига хос белгилари

3. 3. Конституцияни ишлаб чиқиш ва қабул қилиш жараёни

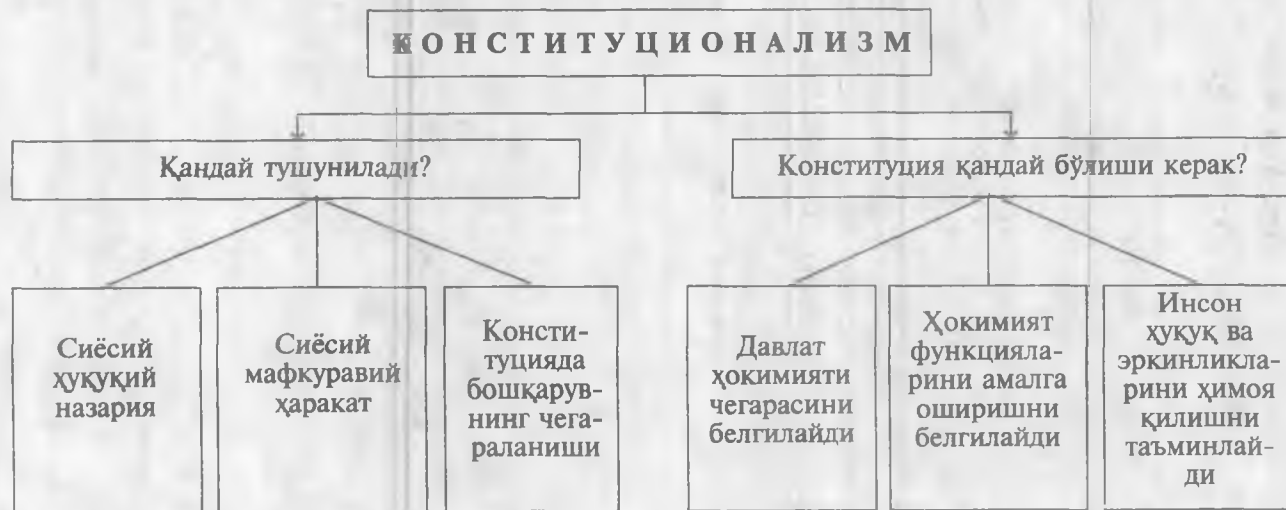

3. 4. Ўзбекистон Республикаси Конституциясини муҳофаза қилиш

3. 5. Конституционализм

Конституционализм — конституция асосида фуқаролик жамияти ва демократик ҳуқуқий давлат қуришни назарий асосларидир

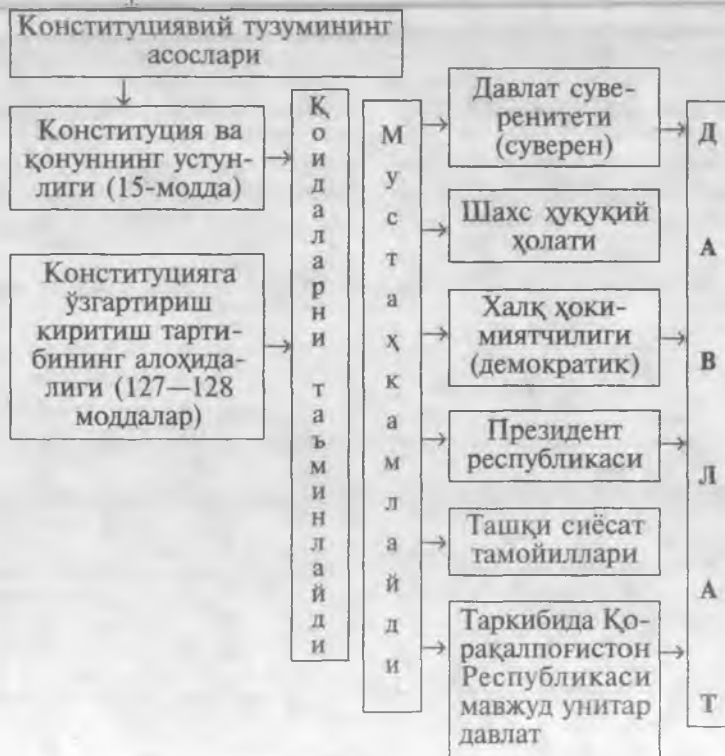
4-б ў л и м

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ТУЗУМ

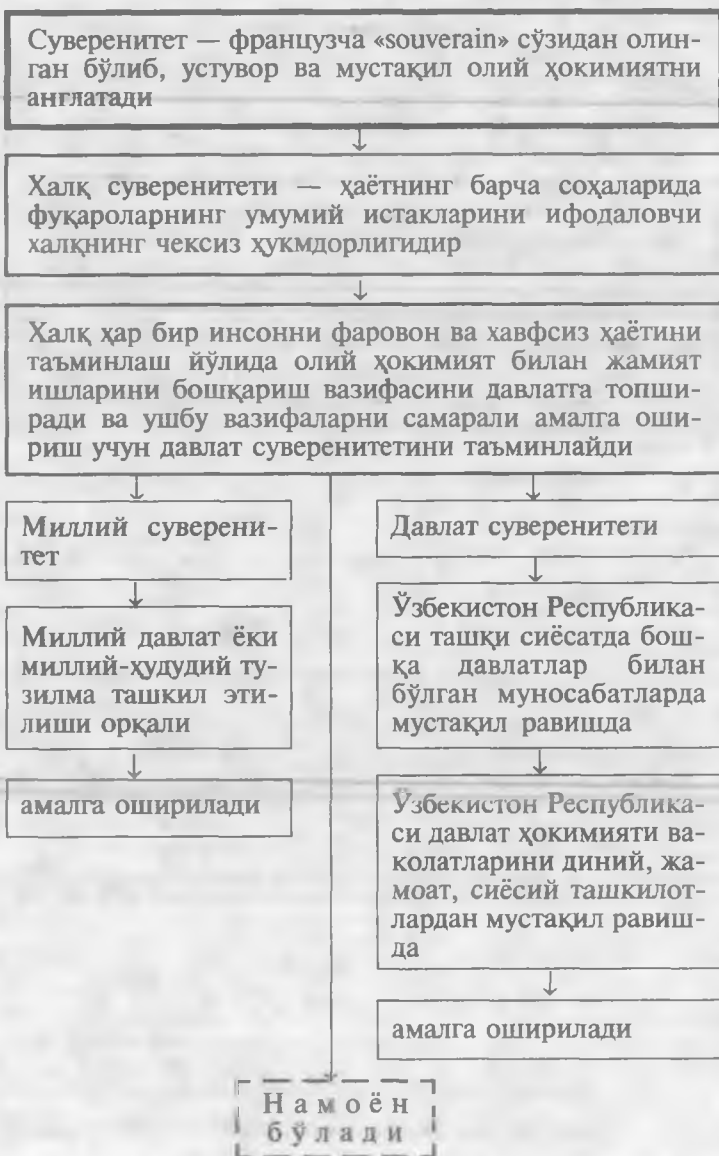
4. 1. Конституциявий тузум асослари

Конституциявий тузумнинг асоси — бу ижтимоий ҳаётнинг асосий томонларини конституция нормаларида мустаҳкамланган шахснинг ҳуқуқий ҳолати, уни давлат ҳокимиятини амалга оширишдаги иштироки, давлатнинг тузилиши ва бошқарув шакли белгиланган конституциявий ҳуқуқий ҳолатдир

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ

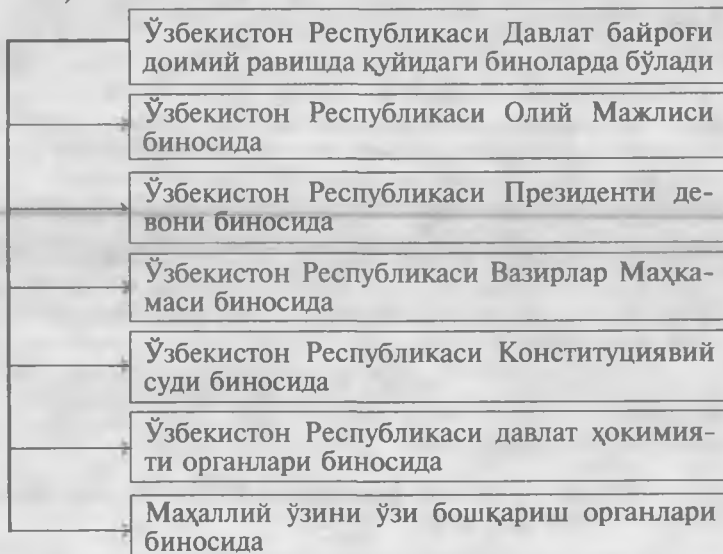
4. 2. Ўзбекистон Республикасининг давлат суверенитети

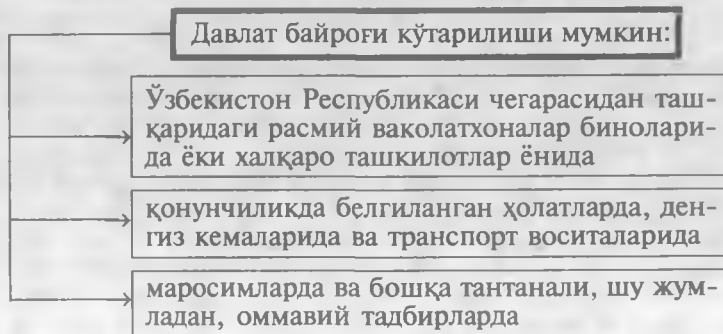
4. 3. Ўзбекистон Республикаси Давлат байроғи

Ўзбекистон Республикаси Давлат байроғи — байроқнинг бутун узунлиги бўйлаб ўтган тўқ мовий ранг, оқ ранг ва тўқ яшил рангли учта эндан таркиб топган тўғри тўртбурчак шаклдаги матодир.

А)

Б)

Ўзбекистон Республикасининг Давлат байроғи

Ўзбекистон Республикасининг Давлат байроғи Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг навбатдан ташқари ўтказилган VII сессиясида 1991 йил 18 ноябрь куни тасдиқланган.

Давлат байроғи ва унинг рамзи бугунги Ўзбекистон сарҳадида қадимда мавжуд бўлган давлатлар билан тарихан боғлиқлигини англатади ҳамда республиканинг миллий-маданий анъаналарини ўзида мужассамлаштиради.

1. Байроқдаги мовий ранг Тириклик мазмуни акс этган осмон ва обиҳаёт рамзидир. Тимсоллар тилида бу — яхшиликни, донишмандликни, ҳалолликни, шон-шухрат ва садоқатни билдиради. Бинобарин, Амир Темури давлати байроғининг ранги ҳам мовий рангга эди.

2. Байроқдаги оқ ранг муқаддас тинчлик рамзи бўлиб, у кун чароғонлиги ва коинот ёритқичлари билан уйғунлашиб кетади. Оқ ранг поклик, беғуборлик, софликни, орзу ва хаёллар тозаллиги, ички гўзалликка интилишнинг тимсолидир.

3. Яшил ранг — табиатнинг янгиланиш рамзи. У кўпгина халқларда навқиронлик, умид ва шодумонлик тимсоли ҳисобланади.

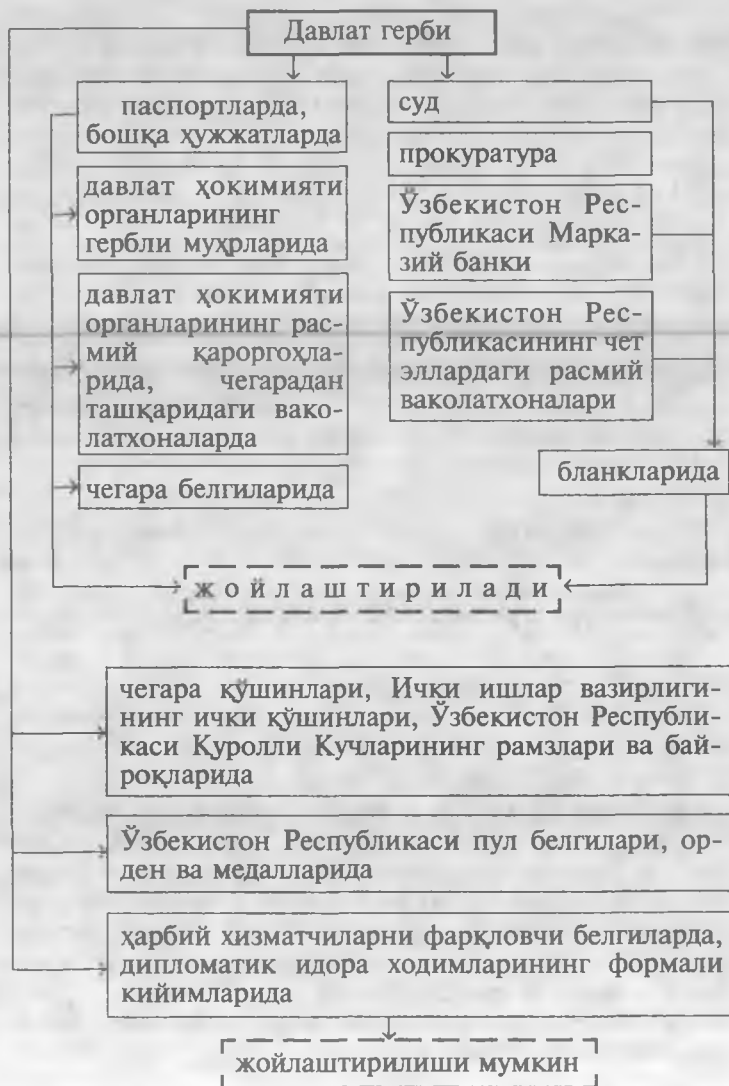
4. Қизил чизиклар вужудимизда жўшиб оқаётган ҳаётнинг қудрат қон ирмоқларидир.

5. Навқирон ярим ой тасвири бизнинг тарихий анъаналаримиз билан боғлиқ. Айни пайтда, қўлга киритилган мустақиллигимиз рамзидир.

6. Юлдузлар барча халқлар учун руҳоний, илоҳий тимсол саналган. Ўзбекистон Республикаси Давлат байроғидаги 12 та юлдуз тасвири ҳам, тарихий анъаналаримиз, қадимги қуёш йилномамизга бевосита алоқадордир. Бизнинг ўн икки юлдузга бўлган эътиборимиз, Ўзбекистон сарҳадидаги қадимги давлатлар илмий тафаккурида «Нужум илми» тараққий этганлиги билан ҳам изоҳланади. Давлат байроғимиздаги ўн икки юлдуз тасвирини — ўзбек халқи маданиятининг қадимийлиги, унинг комилликка, ўз тупроғида саодатга интилиши рамзи сифатида тушуниш лозим.

4. 4. Ўзбекистон Республикаси Давлат герби

Ўзбекистон Республикасининг Давлат герби республика давлат мустақиллигининг рамзидир

Ўзбекистон Республикаси Давлат герби

Ўзбекистон Республикасининг Давлат герби Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг X сессиясида 1992 йил 3 июнь куни тасдиқланган.

Ўзбекистон Республикасининг Давлат герби гуллаган водий узра чарақлаб турган қуёш тасвиридан ҳамда ўнг томонида буғдой бошоқлари, сўл томонида очилган пахта чаноқлари сурати туширилган чамбардан иборатдир. Гербнинг юқори қисмида Республика жипслигининг рамзи сифатида саккиз қиррали юлдуз тасвирланган: саккиз қирра ичида жойлашган ярим ой ва юлдуз миллатимизнинг қутлуғ рамзидир. Герб марказида ҳиммат, олижаноблик ва фидойилик тимсоли бўлган афсонавий Ҳумо қуши қанотларини ёзиб турибди. Ушбу рамз ва тимсоллар халқимизнинг тинчлик, яхшилик, бахт-саодат, фаровонлик йўлидаги орзу-умидларини ифодалайди. Гербнинг пастки қисмидаги Республика Давлат байроғини ифодаловчи уч рангдаги чамбар бандига «Ўзбекистон» сўзи битилган.

«Герб» сўзининг тарихи ҳақида қисқача маълумот.

«Герб» сўзи немисча «эрбо» сўздан олинган бўлиб, шоҳлар ва ҳукмдорларга давлат, сарҳад, ҳудуд ва бошқа наслдан-наслга мерос қолувчи мулк белгисини англатади.

Бундан 2500 йил муқаддам. Эрондан Олтойга қадар чўзилган сарҳадларда ҳукм сурган қадимги турк ҳоқони Ўғизхон даврида ҳам туркча «тамға» сўзи айнан шу маънони билдирар эди. XII асрнинг машҳур тарихчиси Рашиддин Ҳамадоний «Танланган тарихлар» номли китобида шаҳодат беришича, Ўғизхон ўз мол-мулкани ўғилларига улус сифатида кичик давлатларга бўлиб бериб, инъом этган. Ушбу давлатлар ҳукмдорлари ҳам ўзларининг хонлик тамғаларига эга эди. Кўриниб турибдики, «тамға» сўзининг маъноси немисча «эрбо» сўзининг маъносига тўла мос келади.

4. 5. Ўзбекистон Республикаси Давлат мадҳияси

Ўзбекистон Республикаси Давлат мадҳияси Ўзбекистон Республикаси Давлат суверенитетининг рамзи бўлиб, Давлат мадҳиясига зўр эҳтиром билан қараш Ўзбекистон Республикаси ҳар бир фуқаросининг ватанпарварлик бурчидир

Давлат органлари томонидан ўтказиладиган тантанали маросимлар ва бошқа тадбирлар вақтида гимн ижро этилади

→ Ўзбекистон Республикаси Давлат байроғи кўтарилиши чоғида

→ Ўзбекистон Республикаси Президентлигига сайланганда, қасамёд қилингандан кейин

→ Олий Мажлис сессиялари очилиши ва ёпилиши чоғида

→ Давлат бошлиқларини кутиб олиш ёки кузатиш чоғида

→ Ўзбекистон Республикаси давлат байрамига бағишланган тантанали йиғилишларнинг очилиши ва ёпилиши чоғида

мадҳия давлат телерадиокомпаниялари томонидан олиб эшиттирилади

→ янги йил кечаси Тошкент вақти билан соат 24.00 да

→ умумхалқ байрамлари кунларида

мадҳияни ижро этишга йўл қўйилади

→ спорт мусобақалари ўтказилиши чоғида

→ Вазирлар Маҳкамаси ижозати билан бошқа ҳолатларда

Ўзбекистон Республикасининг
1992 йил 10 декабрдаги
Қонуни билан
т а с д и қ л а н г а н

Абдулла Орипов сўзи
Мутал Бурҳонов мусиқаси

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ
ДАВЛАТ МАДҲИЯСИ**

Серқуёш, хур ўлкам, элга бахт, нажот,
Сен ўзинг дўстларга йўлдош, меҳрибон!
Яшнагай то абад илму фан, ижод,
Шухратинг порласин токи бор жаҳон!

Н а қ о р а т:

Олтин бу водийлар — жон Ўзбекистон,
Аждодлар мардона руҳи сенга ёр!
Улуғ халқ қудрати жўш урган замон,
Оламни маҳлиё айлаган диёр!

Бағри кенг ўзбекнинг ўчмас иймони,
Эркин, ёш авлодлар сенга зўр қанот!
Истиқлол машғали, тинчлик посбони,
Ҳақсевар она юрт, мангу бўл обод!

Н а қ о р а т:

Олтин бу водийлар — жон Ўзбекистон,
Аждодлар мардона руҳи сенга ёр!
Улуғ халқ қудрати жўш урган замон,
Оламни маҳлиё айлаган диёр!

5-б ў л и м

ХАЛҚ ҲОКИМИЯТЧИЛИГИ

5. 1. Халқ ҳоқимиятининг конституциявий асослари

Халқ ҳоқимиятчилиги — халқнинг бевосита ёки сайлаб қўйилган органлар орқали давлат ҳоқимиятини амалга оширишидир

Ўзбекистон халқини миллатидан қатъиназар, Ўзбекистон Республикасининг фуқаролари ташкил этади

Халқ ҳоқимиятининг шакллари

БЕВОСИТА

Халқ давлат ҳоқимиятининг бирдан-бир манбаидир (ЎЗР Конституциясининг 7-моддаси)

ВАКИЛЛИК

РЕФЕРЕНДУМ

Фуқаролар йиғини,
йиғилиши

САЙЛОВЛАР

Орқали амалга оширади

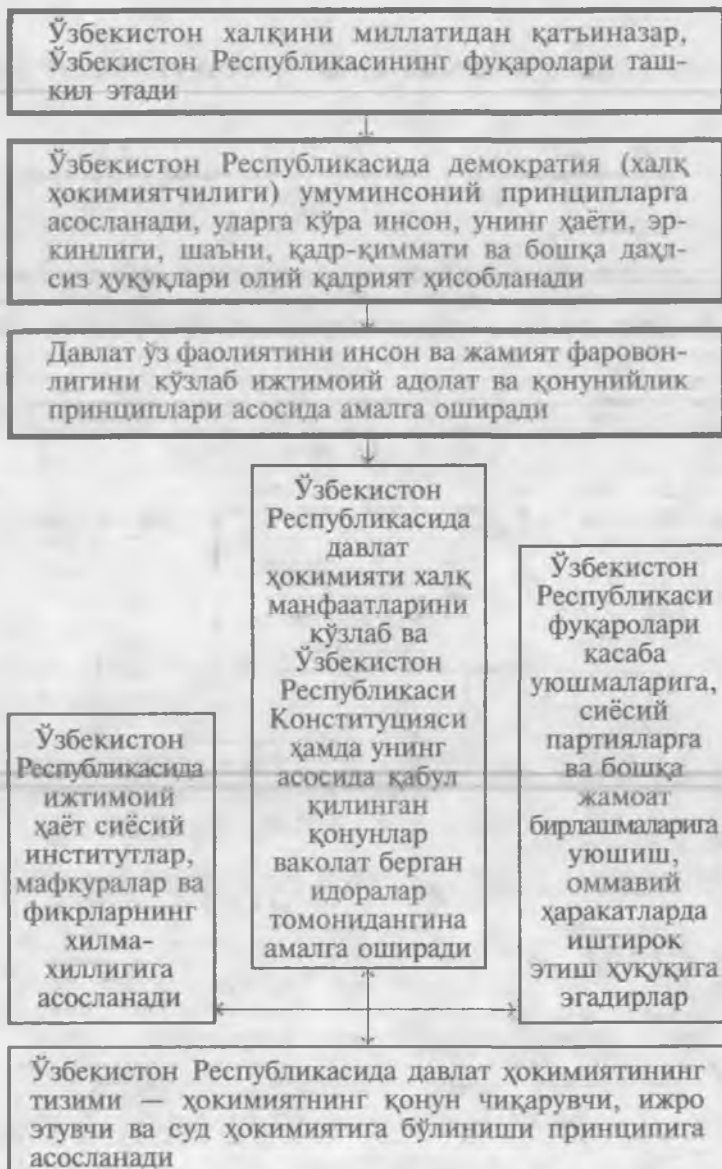
Давлат ҳоқимияти вакиллик органларини

ПРЕЗИДЕНТНИ

Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларини

САЙЛАЙДИ

5. 2. Халқ ҳокимиятчилигининг таъминланиши

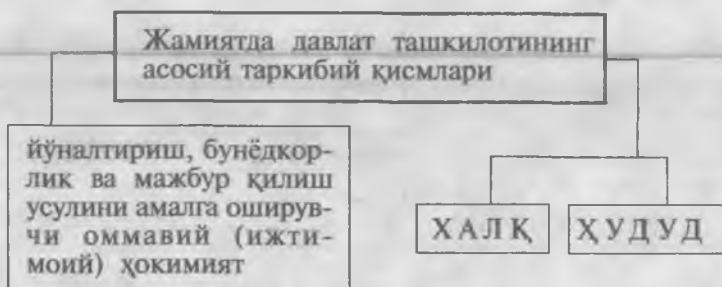

6-б ў л и м

ДАВЛАТ

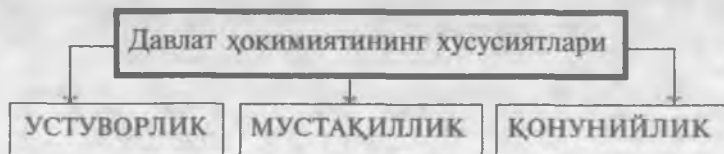
6. 1. Давлат тушунчаси, моҳияти ва таркибий қисмлари

Давлат — бу ижтимоий ҳодиса бўлиб, ижтимоий муносабатларни тартибга солишда, жамиятнинг ҳаракатланишида муҳим роль ўйновчи алоҳида бир ташкилотдир. У оммавий сиёсий ҳокимиятнинг алоҳида ташкилоти бўлиб, унинг таъсири жамиятга тарқалади ва мажбурлов чораларига асосланади

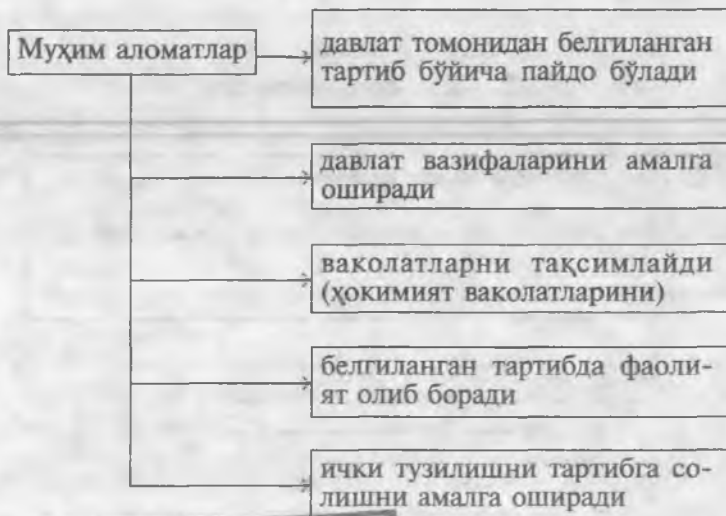
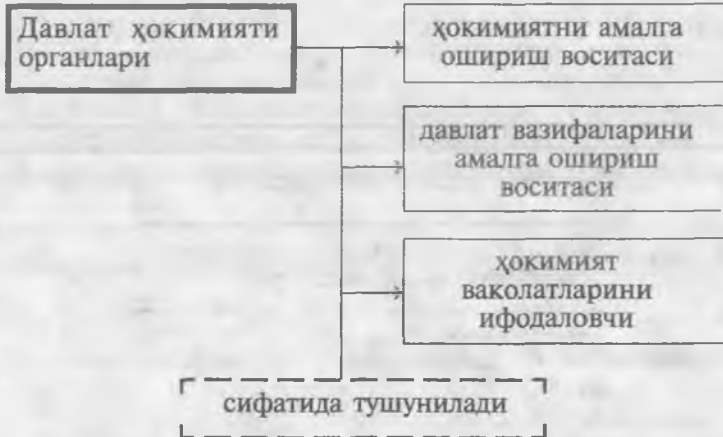
6. 2. Давлат ҳокимияти

Давлат ҳокимияти халқ ҳокимиятининг махсус қурилма — давлат орқали амалга оширилишидир. Бу ўз қарорларининг бажарилишида мажбурлаш, йўналтириш имкониятига эга бўлган жамиятдаги олий ҳокимиятдир

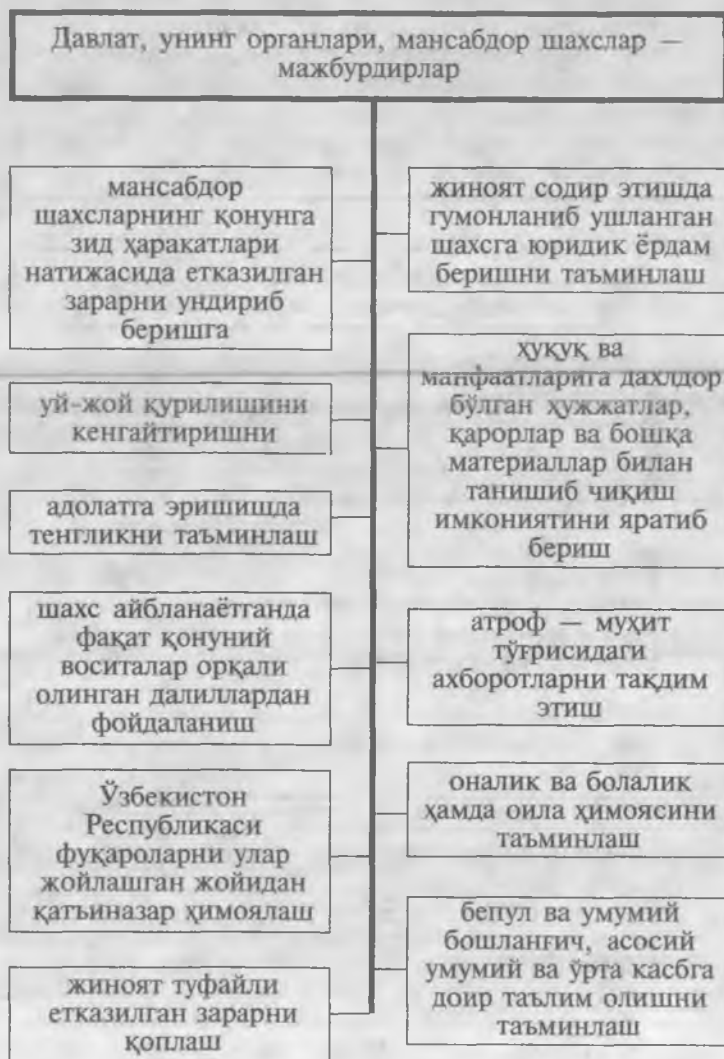

6. 3. Давлат ҳоқимияти органлари

Ҳар қандай давлат мажмуасини ўз органлари ва муассасалари тизими орқали давлат механизмларини ташкил этади

6. 4. Ўзбекистон Республикасида инсонларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш бўйича давлатнинг конституциявий бурчлари

6. 5. Ҳокимият бўлинишининг конституциявий принциплари

Ўзбекистон Республикаси давлат ҳокимиятининг тизими ҳокимиятнинг қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимиятига бўлиниши принципага асосланиши давлат ҳокимиятини ўзаро тийиш ва қарама-қарши ваколатлар механизми орқали халқ манфаатларини самарали амалга ошириш учун восита сифатида ўрнатилган

Ҳокимиятнинг бўлиниши принципи қуйидагиларни ўзида мужассамлаштиради

давлат органлари ва мансабдор шахсларни маълум муддатга сайлаш ёки тайинлаш

ваколатларни аниқ белгилаб қўйиш

ижро этувчи ва суд ҳокимияти органларида маълум бир лавозимни эгаллаб туриш билан биргалликда депутатлик мандатини бир йўла олиб боришга йўл қўйилмаслик

парламентнинг ижро ҳокимиятини назорат қилиши

давлат бошлиғининг қонун лойиҳаларига нисбатан «вето» ҳуқуқи

парламентни тарқатиб юбориш ҳуқуқи

суд тизимининг мустақиллиги ва бошқа ҳокимиятларни назорат қилиш

6. 6. Ўзбекистон Республикаси Олий давлат ҲОКИМИЯТ ТИЗИМИ

6. 7. Ўзбекистон Республикаси қонун чиқарувчи ҳокимияти

Ҳокимиятнинг бўлиниш принципига мувофиқ қонун чиқарувчи ҳокимият қонун ишлаб чиқариш фаолиятини амалга оширади. Ўзбекистон Республикасида қонун чиқарувчи ҳокимиятни Олий Мажлис амалга оширади

Қонун чиқарувчи
(вакиллик) орган

Халқ томонидан умумий, тенг, тўғри сайлов ҳуқуқи асосида яширин овоз бериш йўли билан

сайланади

Халқ иродасини, алоҳида ижтимоий гуруҳлар ёки жамият манфатларини

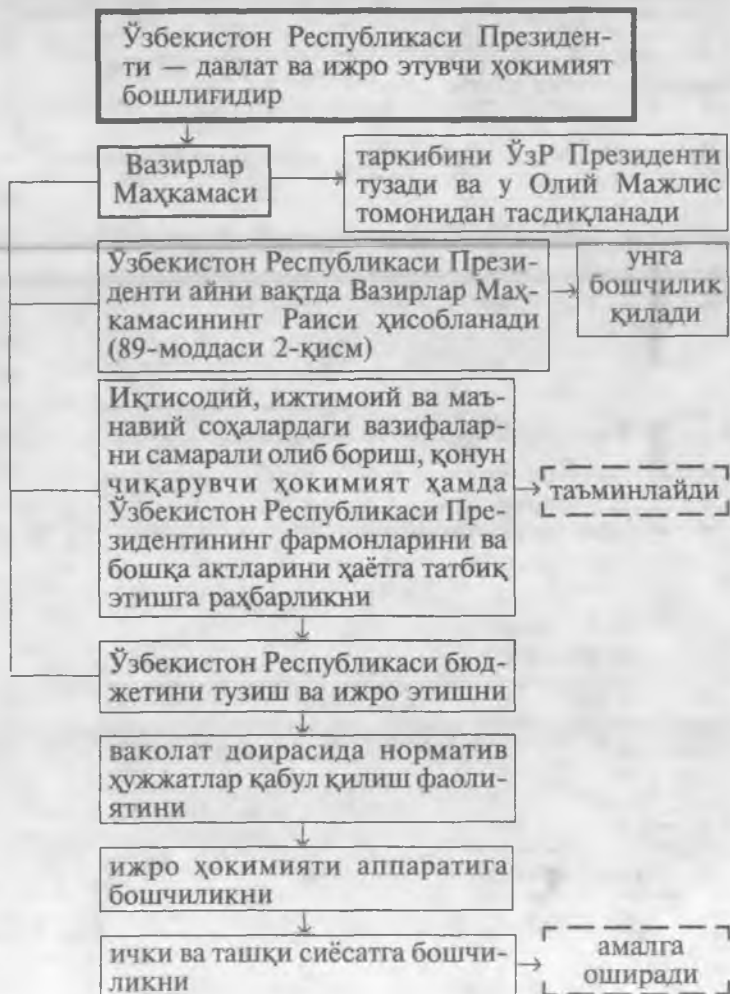
ифода этади

Қонун чиқариш фаолиятини (яъни қонунлар ва норматив-ҳуқуқий актлар қабул қилади)

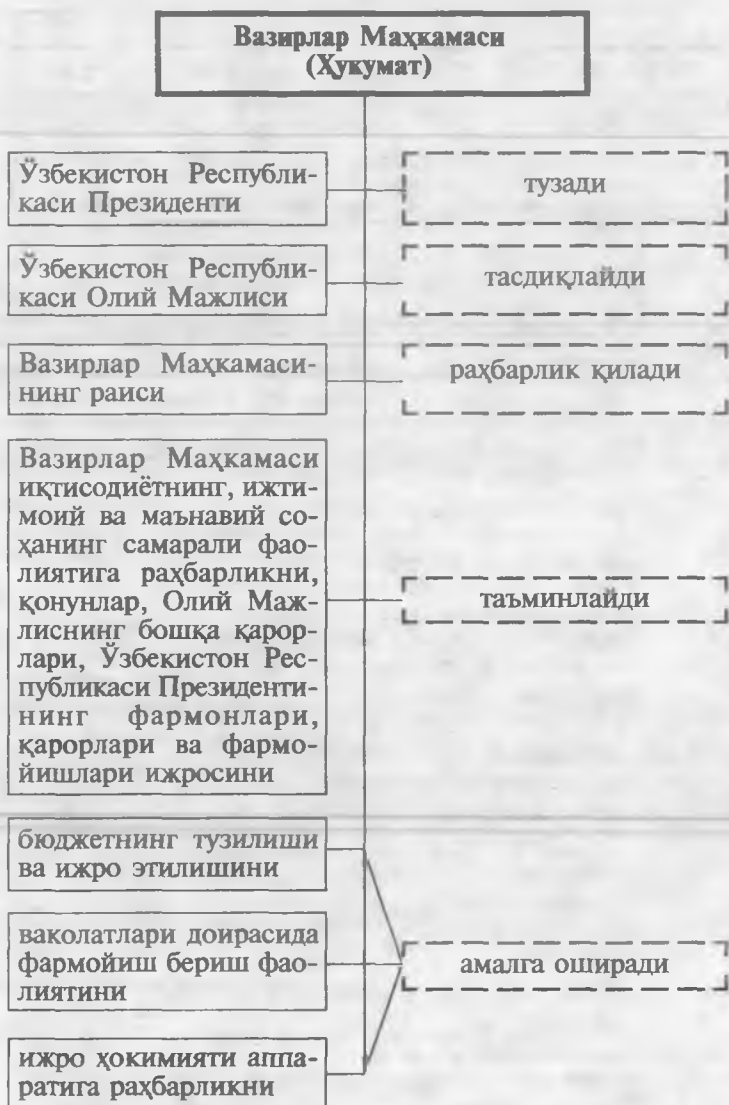
амалга оширади

6. 8. Ўзбекистон Республикаси ижро этувчи ҳокимияти

Ҳокимиятнинг бўлиниши принципига мувофиқ ижро ҳокимияти органлари қонунлар ижросини амалга оширади. Ўзбекистон Республикасида ижро ҳокимиятини Президент, Вазирлар Маҳкамаси, ҳокимлар амалга оширади

6. 9. Ижро этувчи ҳоқимиятнинг аҳамияти

6. 10. Бошқарув шакли

Бошқарув шакли бу давлат ҳокимиятини шакллантириш ва амалга ошириш усуллариدير

МОНАРХИЯ
бошқарув шакли — бу давлат ҳокимияти олий органининг мерос бўлиб ўтиши ва монархнинг шахси дахлсизлиги ўрнатилган бошқарув шаклидир

Мутлақ монархия — давлат бошлиғи — монарх чекланмаган ҳокимиятга эга бўлади

Конституцион монархия — монарх ҳокимияти халқ сайлаган олий давлат ҳокимияти органлари томонидан чекланиб, қирол давлат бирлиги ва қудрати рамзи бўлиб қолади

РЕСПУБЛИКА
бошқарув шакли — бу давлат ҳокимиятини халқ томонидан маълум муддатга сайланган орган томонидан амалга оширилишидир

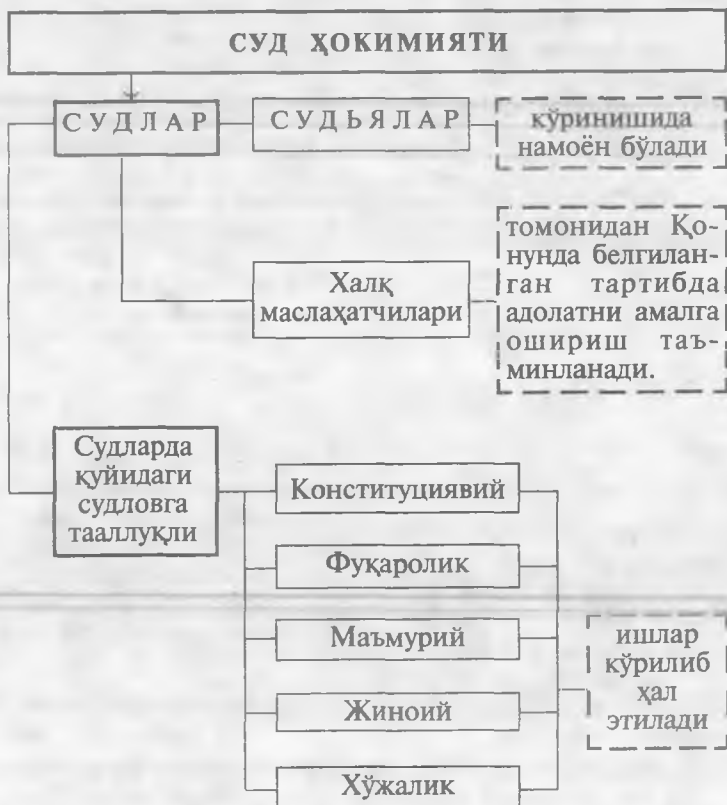
Парламентар республикада ижро этувчи ҳокимият парламент томонидан шакллантирилади, давлат бошлиғи ижро этувчи ҳокимиятни амалга оширмайди

Президент республикаси — Президент ҳам давлат, ҳам ижро этувчи ҳокимиятга бошчилик қилади

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ

6.11. Ўзбекистон Республикаси Суд ҳокимияти

Ўзбекистон Республикасида Суд ҳокимияти қонун чиқарувчи ва ижро этувчи ҳокимиятлардан, сиёсий партиялардан, бошқа жамоат бирлашмаларидан мустақил ҳолда иш юритади (106-м).

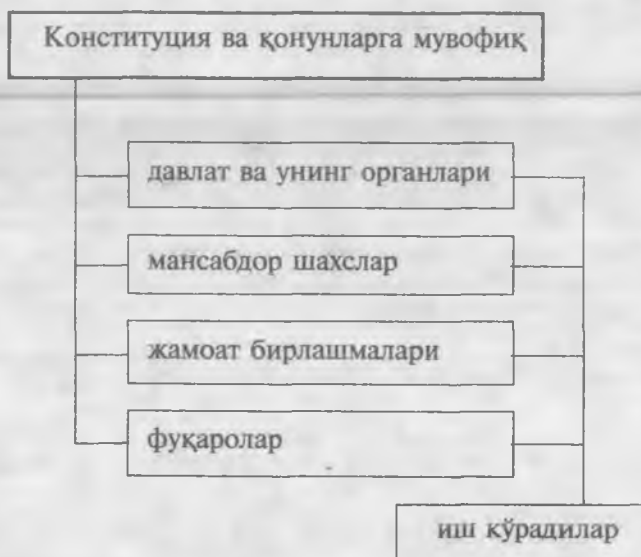

7-б ў л и м

КОНСТИТУЦИЯ ВА ҚОНУННИНГ УСТУНЛИГИ

7.1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва қонуларининг устуворлиги

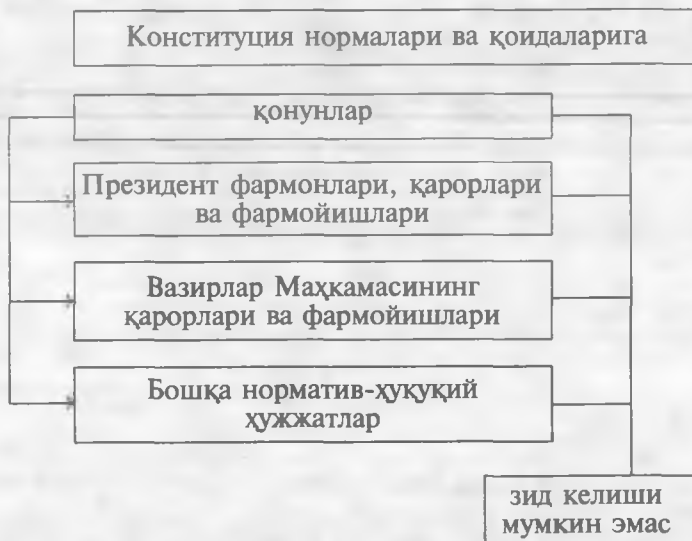
Ўзбекистон Республикасида Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонуларининг устуворлиги сўзсиз тан олинади

- Конституция ва қонун устуворлиги демократик ҳуқуқий давлатнинг асосий принципларидан биридир. Бу принцип Ўзбекистон Республикасининг эркин бозор иқтисодиётига ўтишдаги беш принципидан биридир.

7.2. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг норма ва қоидалари

Конституциянинг бирорта қоидаси Ўзбекистон Республикаси ҳуқуқ ва манфаатларига зарар етказадиган тарзда талқин этилиши мумкин эмас

8-б ў л и м

ТАШҚИ СИЁСАТ

8.1. Ўзбекистон Республикаси халқаро ҳуқуқ субъекти

Ўзбекистон Республикаси халқаро муносабатларнинг тўла ҳуқуқли субъектидир (17-м.)

- Ўзбекистон Республикаси 1992 йил 2 мартда Бирлашган миллатлар ташкилотига аъзоликка қабул қилинди.
- Ўзбекистон Республикасида халқаро ҳуқуқ нормаларининг устунлиги тан олинади.

8.2.

Ўзбекистон Республикаси ташқи сиёсатининг асосий принциплари

давлатларнинг суверен тенглиги

куч ишлатмаслик ёки куч билан таҳдид қилмаслик

чегараларнинг дахлсизлиги

низоларни тинч йўл билан ҳал этиш

бошқа давлатларнинг ички ишларига аралашмаслик

халқаро ҳуқуқнинг умум эътироф этилган бошқа принциплари

9-б ў л и м

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ШАХСНИНГ ҲУҚУҚИЙ ҲОЛАТИ

9.1. Ўзбекистон Республикасида шахснинг ҳуқуқий ҳолатининг конституциявий асослари

9.2. Шахс ҳуқуқий ҳолатининг таркиби

Шахснинг ҳуқуқий ҳолати — бу Конституцияда белгиланган инсон ҳуқуқлари, эркинликлари ва мажбуриятлари ҳамда уларни таъминлаш ғоялари тизимидир

Шахс ҳуқуқий ҳолатининг
принциплари

Фуқаролик

Инсон ҳуқуқлари ва
эркинликлари

Инсон ва фуқароларнинг
бурчлари

Инсон ҳуқуқлари ва
эркинликлари кафолатлари

10-б ў л и м

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФУҚАРОЛИГИ

10.1. Ўзбекистон Республикасида фуқаролик институтини нормаларини ҳуқуқий тартибга солиш

Фуқаролик деб, давлат ва шахснинг ўзаро ҳуқуқлари, мажбуриятлари ва жавобгарликлари мажмуини ифодаловчи мустаҳкам ҳуқуқий алоқа тушунилади

10.2. Ўзбекистон Республикаси фуқаролиги принциплари ва хусусиятлари

Фуқаролик институти
қуйидаги
конституциявий
принципларга таянади

Фуқаролик ишлари
бўйича умум эътироф
этилган халқаро ҳуқуқ
ва халқаро шартнома
нормалари, тегишли
миллий қонунчиликда
устувор ҳолатга эга

Ягона фуқаролик

Фуқаролик, унга
қандай асосларда эга
бўлишликдан қатъи
назар ҳамма учун
тенгдир

Ўзбекистон
Республикаси ўз
худудида ҳам, унинг
ташқарисидида ҳам ўз
фуқароларини ҳуқуқий
ҳимоя қилиш ва уларга
ҳомийлик кўрсатишни
кафолатлайди
(22-модда)

Фуқаролик институти
хусусиятлари

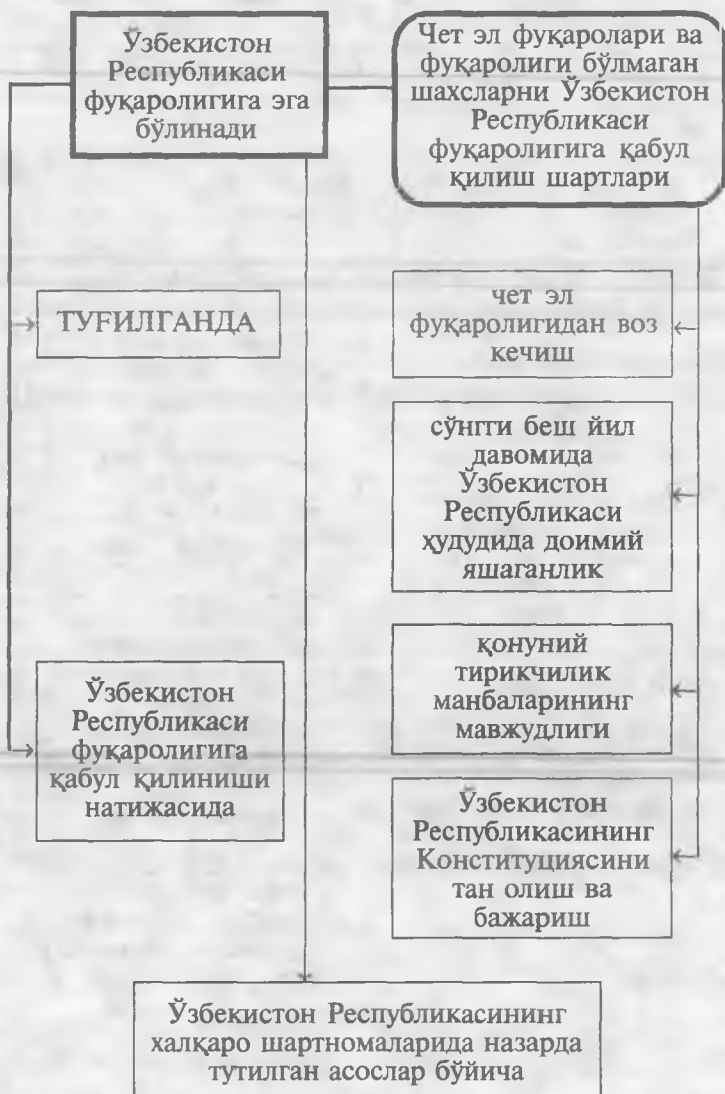
Фуқаролик — бу
умумий қондалар ва
индивидуал ҳужжатда
(паспорт, туғ.ҳ.губ.)
расмийлаштирилган
ҳуқуқий ҳолат

Фуқаролик — бу
доимий, фуқаролик
туғилишидан то
ўлгунча давом
этадиган ва бир
томонлама
тўхтатилмайдиган
муносабатлардир

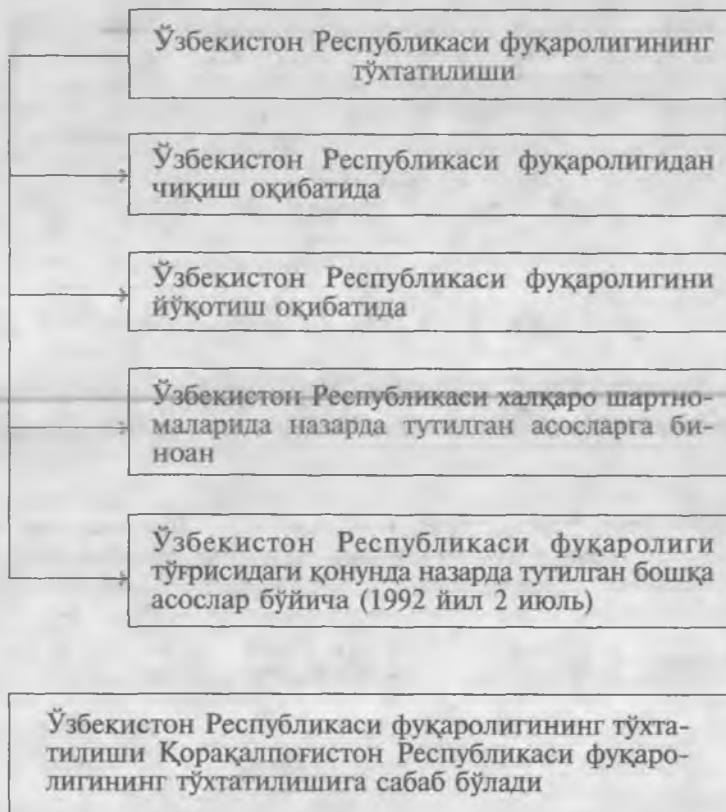
Фуқаролик — бу
давлат ва фуқаро
ўртасида белгиланган
ҳуқуқ ва
мажбуриятларда
ифодаланган икки
томонлама
муносабатлардир

Фуқарога давлат
суверен ҳокимиятнинг
давлат ичиди ва
ташқарисидида ҳам
таъсир этиши

10.3. Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига эга бўлиш асослари

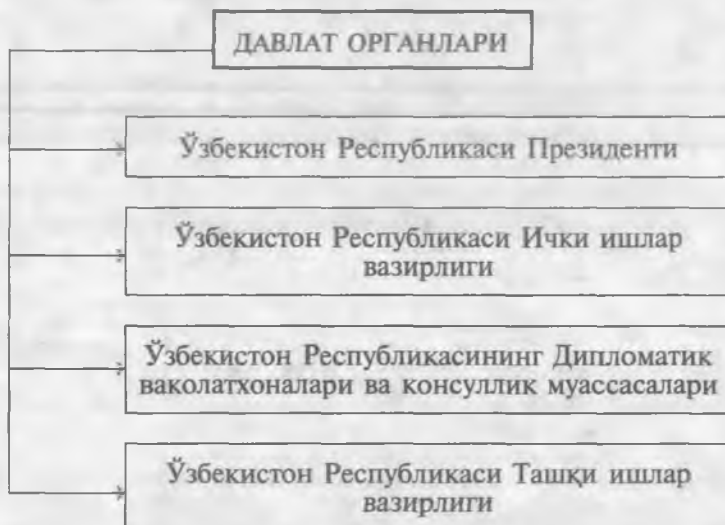

10.4. Ўзбекистон Республикаси фуқаролигининг тўхтатилиши асослари

10.5. Ўзбекистон Республикаси фуқаролиги тўғрисидаги ишларни юритувчи давлат органлари

Фуқаролик масалаларини ҳал этувчи давлат органлари тизимида Ўзбекистон Республикаси Президенти асосий ваколатларга эгадир

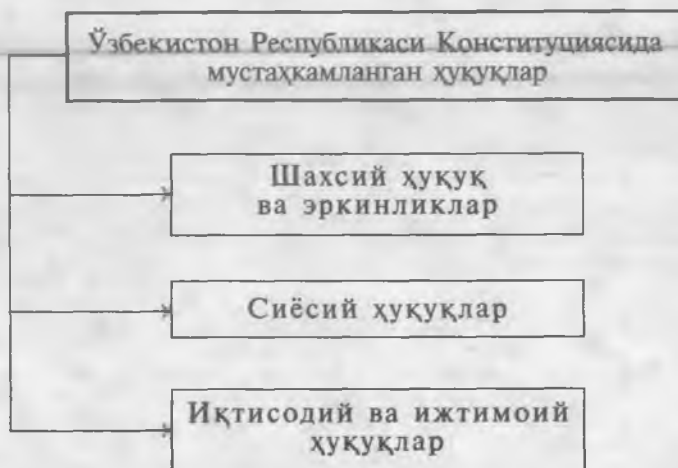

11-бўлим

ИНСОН ВА ФУҚАРОЛАРНИНГ АСОСИЙ ҲУҚУҚЛАРИ, ЭРКИНЛИКЛАРИ ВА БУРЧЛАРИ

11.1. Инсон ва фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларининг таснифи

Инсон ҳуқуқлари — бу ҳаётни турли соҳаларида инсон қадри, эркинлиги ва ҳаётини таъминловчи табиий имкониятлардир

11.2. Шахсий ҳуқуқ ва эркинликлар

Шахсий ҳуқуқ ва эркинликлар — бу инсонни кундалик ҳаётидаги энг муҳим эҳтиёжларни таъминловчи имкониятлардир

Шахсий ҳуқуқ ва эркинликларга қуйидагилар киради

Яшаш ҳуқуқи

эркинлик ва шахсий дахлсизлик ҳуқуқи

судда ишларни кўриш жараёнида шахсий манфаатларни ҳимоя қилиш ҳуқуқи

ўз шаъни ва обрўсига қилинган тажовузлардан, шахсий ҳаётга аралаштиришдан ҳимояланиш ва турар жойи дахлсизлиги ҳуқуқи

республика ҳудудида бир жойдан иккинчи жойга кўчиш, Ўзбекистон Республикасига келиш ва ундан чиқиб кетиш ҳуқуқи

фикрлаш, сўз ва эътиқод эркинлиги

виждон эркинлиги

11.3. Сиёсий ҳуқуқ ва эркинликлар

Сиёсий ҳуқуқ ва эркинликлар — бу инсонни давлат ҳокимиятини ташкил этиш ва уни амалга ошириш орқали ўз эҳтиёжларини таъминловчи имкониятларидир

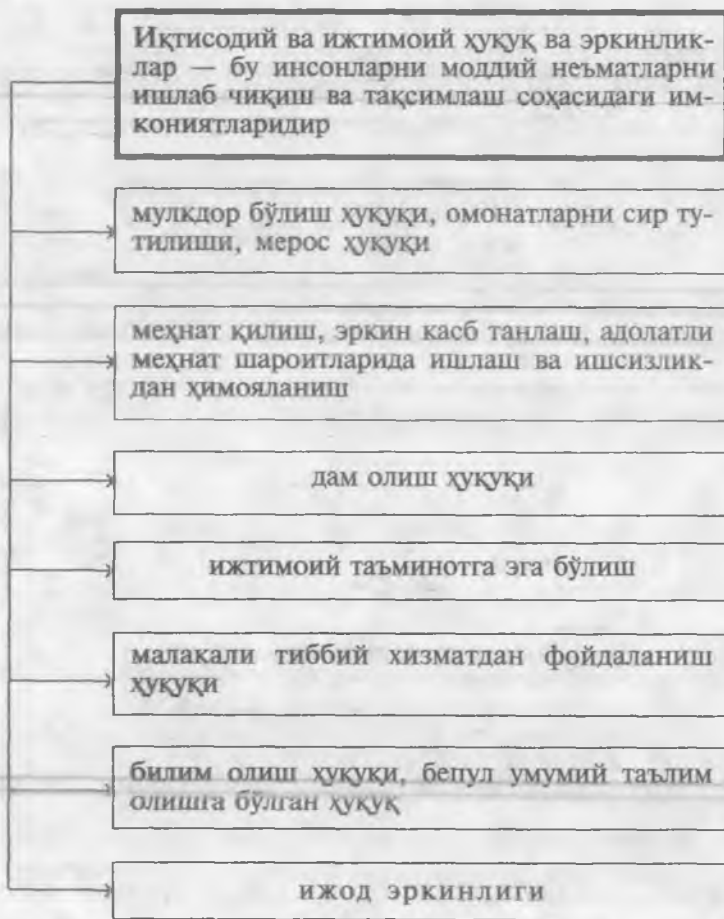
Жамият ва давлат идораларини бошқаришда бевосита ҳамда ўз вакиллари орқали иштирок этиш ҳуқуқи (сайлов ҳуқуқи, референдум, умумхалқ муҳокамасида иштирок этиш)

митинглар, йиғилишлар ва намоёнликлар ўтказиш ҳуқуқи

қасаба уюшмалари, сиёсий партиялар ва бошқа оммавий ҳаракатларда иштирок этиш ҳуқуқи

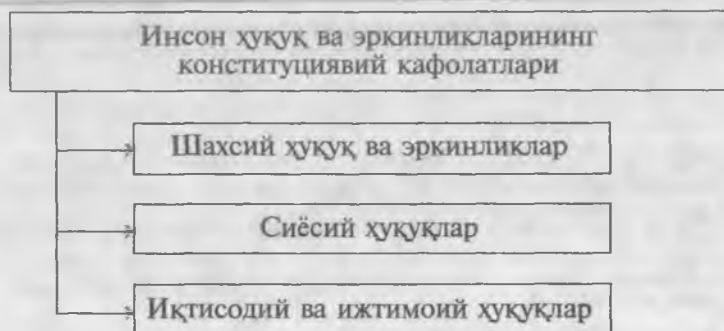
давлат органларига, муассасаларга ёки халқ вакилларига ариза, таклиф ва шикоятлар билан мурожаат қилиш ҳуқуқи

11.4. Иқтисодий-ижтимоий ҳуқуқ ва эркинликлар

11.5. Инсон ҳуқуқлари ва эркинликларининг кафолатлари

Давлат фуқароларнинг Конституция ва қонунларда мустақамланган ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлайди

- Ҳар бир шахсга ўз ҳуқуқ ва эркинликларини суд орқали ҳимоя қилиш, давлат органлари, мансабдор шахслар, жамоат бирлашмаларининг ғайри қонуний хатти-ҳаракатлари устидан судга шикоят қилиш ҳуқуқи кафолатланади.

11.6. Инсон ва фуқароларнинг конституциявий бурчлари

Инсон ва фуқароларнинг конституциявий бурчлари — бу инсоннинг виждони олдида бажарилиши лозим бўлган юриш-туриш мезонидир. Бурчлар чексиздир, улар алоҳида белгиланган мажбуриятларни бажариш орқали таъминланади

Бурч деб Конституцияда белгилаб қўйилган бурчларни бажариш тушунилади (47-модда.)

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида яшаб турган ҳар бир киши

конституция ва қонунларга риоя этишга бошқа кишиларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари, шаъни ва қадр-қимматини ҳурмат қилишга (48-м.)

атроф табиий муҳитга эҳтиёткорона муносабатда бўлишга (50-м.)

бундан ташқари Ўзбекистон Республикаси фуқаролари

тарихий маънавий ва маданий меросини авайлаб асрашга (49-м.)

қонун билан белгиланган солиқлар ва маҳаллий йиғимларни тўлашга (51-м.)

Ватанни ҳимоя қилиш, ҳарбий ёки муқобил хизматни ўташга

мажбурдир

● Бурч бу инсонни виждон олдида бажарилиши лозим бўлган қоидадир. Бурчлар Конституцияда белгиланган мажбуриятларни бажариш орқали таъминланади

12-б ў л и м

ЖАМИЯТ ВА ШАХС

12.1.1. Жамиятнинг иқтисодий негизлари

Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётининг негизини бозор муносабатларини ривожлантиришга қаратилган хилма-хил шакллардаги мулк ташкил этади

Давлат истеъмолчиларнинг ҳуқуқи устуңлигини ҳисобга олиб

иқтисодий фаолият, тадбиркорлик ва меҳнат қилиш эркинлигини

барча мулк шаклларининг тенг ҳуқуқлилигини ва ҳуқуқий жиҳатдан баб-баробар муҳофаза этилишини

кафолатлайди

12.1.2.

Умуммиллий бойликлар

ер

ер ости
бойликлари

сув

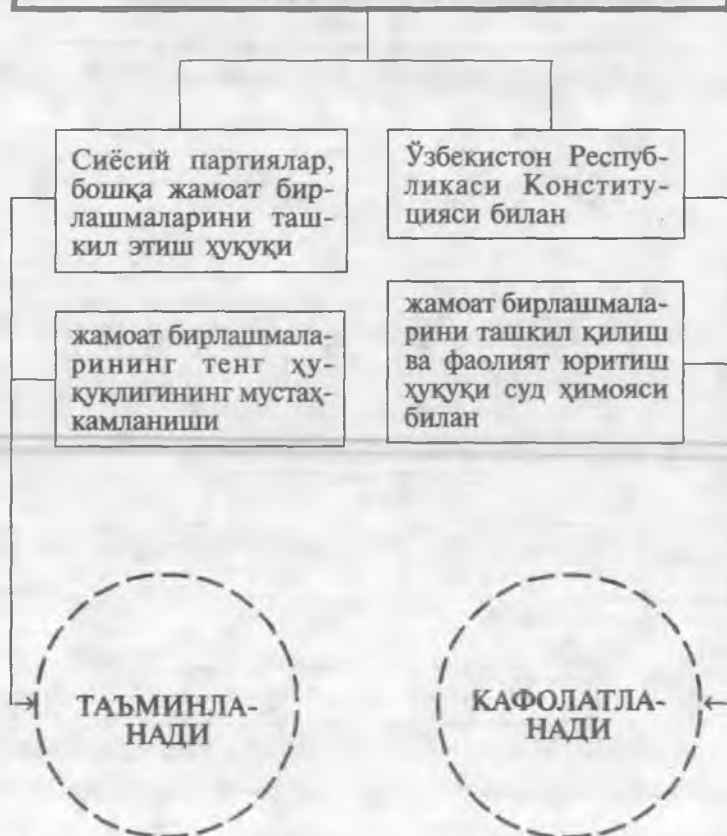
ўсимлик ва ҳай-
вонот дунёси

Бошқа табиий захиралар

12.2. Нодавлат ташкилотлар

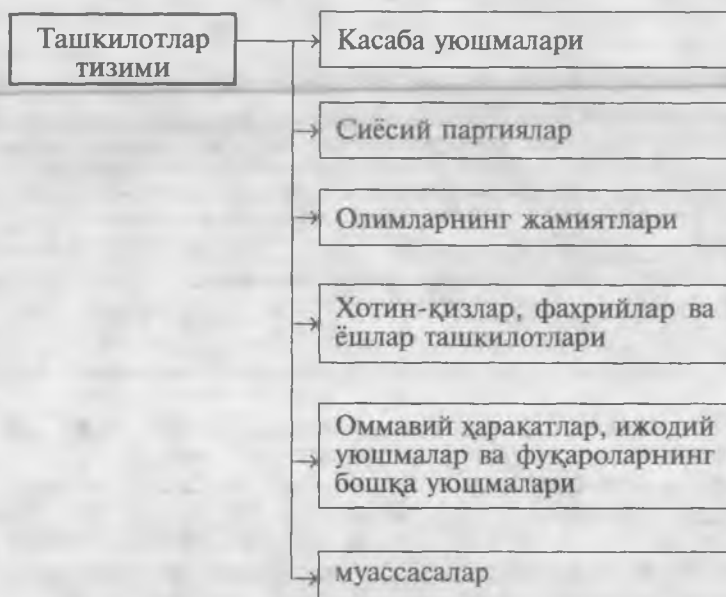
12.2.1. Нодавлат ташкилотлар тушунчаси

Нодавлат нотижорат ташкилоти — жисмоний ва (ёки) юридик шахслар томонидан ихтиёрийлик асосида ташкил этилган, даромад (фойда) олишни ўз фаолиятининг асосий мақсади қилиб олмаган ҳамда олинган даромадларни (фойдани) ўз қатнашчилари (аъзолари) ўртасида тақсимламайдиган ўзини ўзи бошқариш ташкилотидир. (*Ўзбекистон Республикасининг «Нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисида»ги қонунининг 2-моддаси*)

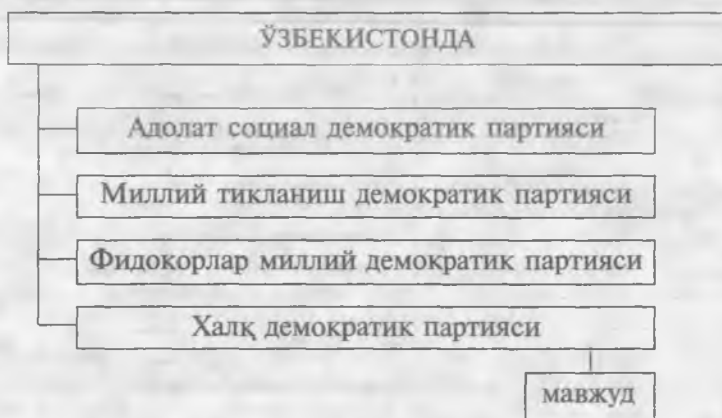
12.2.2. Нодавлат ташкилотлар тизими

Ўзбекистон Республикасида нодавлат ташкилотлар тизимига фуқаролар ва юридик шахслар томонидан ўзларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатлари, бошқа демократик қадриятларни ҳимоя қилиш, ижтимоий-маданий ва маърифий мақсадларга эришиш, маънавий ва бошқа номоддий эҳтиёжларни қондириш, хайрия фаолиятини амалга ошириш учун ҳамда бошқа ижтимоий фойдали мақсадларни амалга ошириш учун ташкил этилган ташкилотлар киради

12.2.3.1. Ўзбекистонда мавжуд сиёсий партиялар

Сиёсий партиялар — Ўзбекистон Республикаси фуқароларининг қарашлар, манфаатлар ва мақсадлар муштараклиги асосида тузилган, давлат ҳокимияти органларини шакллантиришда жамият муайян қисмининг сиёсий иродасини рўёбга чиқаришга интилувчи ҳамда ўз вакиллари орқали давлат ва жамоат ишларини идора этишда қатнашувчи кўнгилли бирлашмасидир

● Қуйидаги сиёсий партияларни тузиш, уларнинг фаолият кўрсатиши тақиқланади:

⇒ конституциявий тузумни зўрлик билан ўзгартиришни мақсад қилиб қўювчи;

⇒ Ўзбекистон Республикаси суверенитети, яхлитлиги ва хавфсизлигига, фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларига қарши чиқувчи;

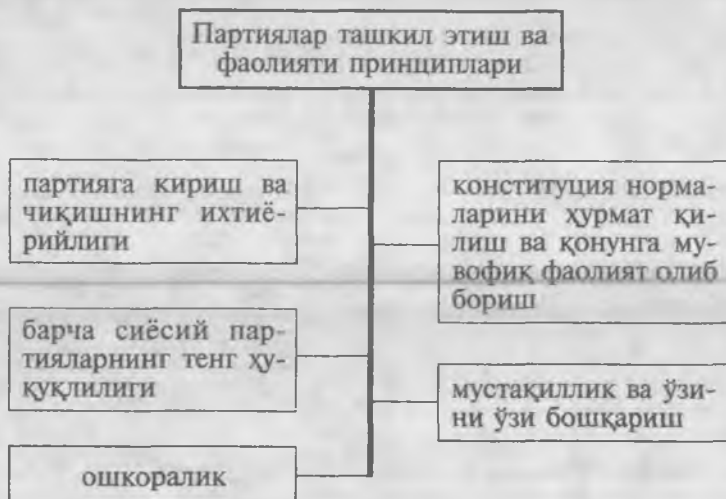
⇒ урушни, ижтимоий, миллий, ирқий ва диний адоватни тарғиб қилувчи;

⇒ халқнинг соғлиги ва маънавиятига тажовуз қилувчи;

⇒ миллий ва диний рўҳдаги партиялар.

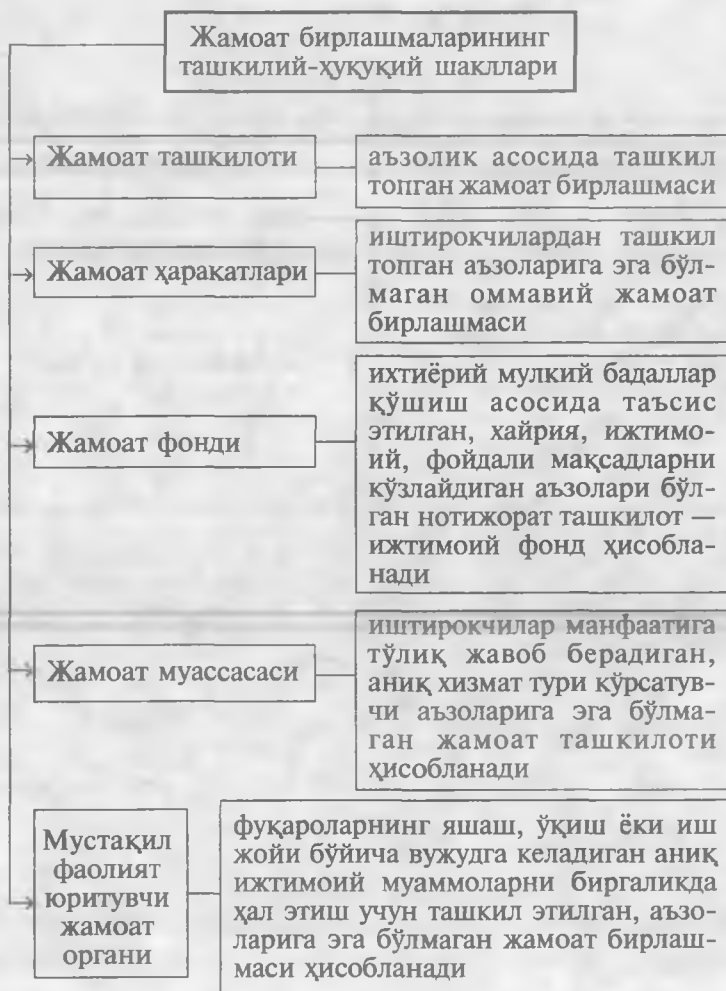
12.2.3.2. Сиёсий партияларнинг ташкил этилиши ва фаолиятининг принциплари

Сиёсий партиялар деб давлат ва жамиятнинг сиёсий ҳаётида иштирок этиш мақсадида ташкил этилган жамоат бирлашмаси тушунилади

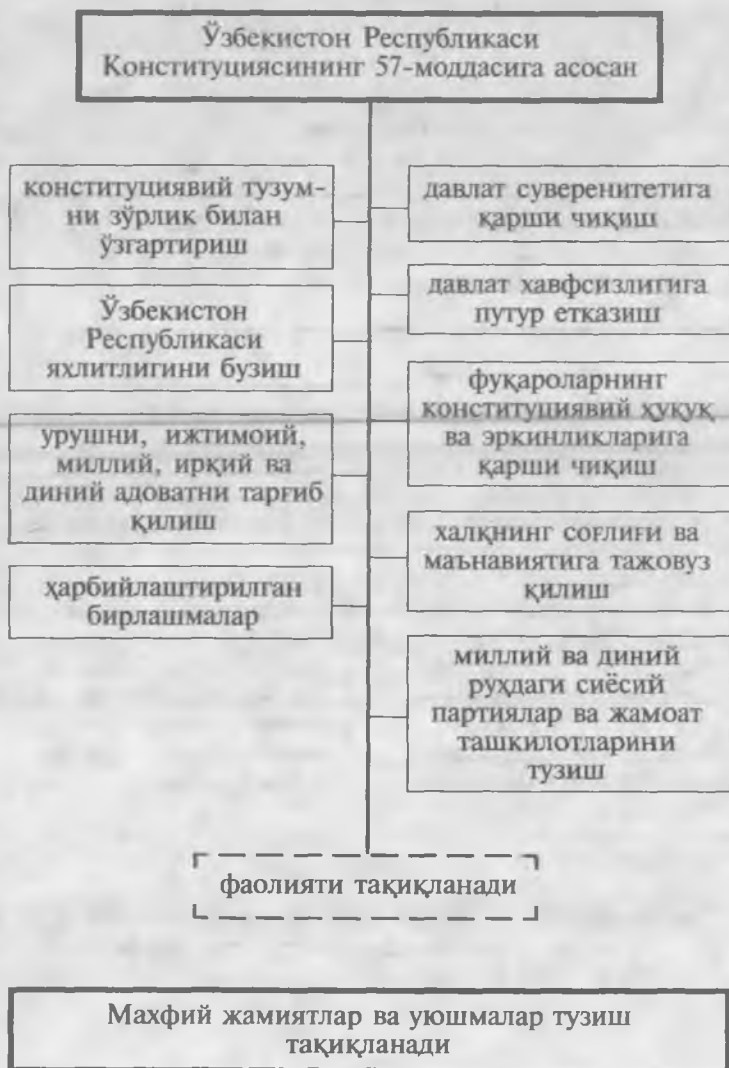

12.2.4. Жамоат бирлашмалари

Маънавий ёки бошқа номоддий эҳтиёжларни қаноатлантириш учун ўз манфаатларининг муштараклиги асосида қонунда белгиланган тартибда бирлашган фуқароларнинг ихтиёрий бирлашмалари жамоат бирлашмалари ҳисобланади

12.2.5. Жамоат бирлашмаларининг тузилиши ва фаолиятини тақиқлашининг Конституциявий асослари

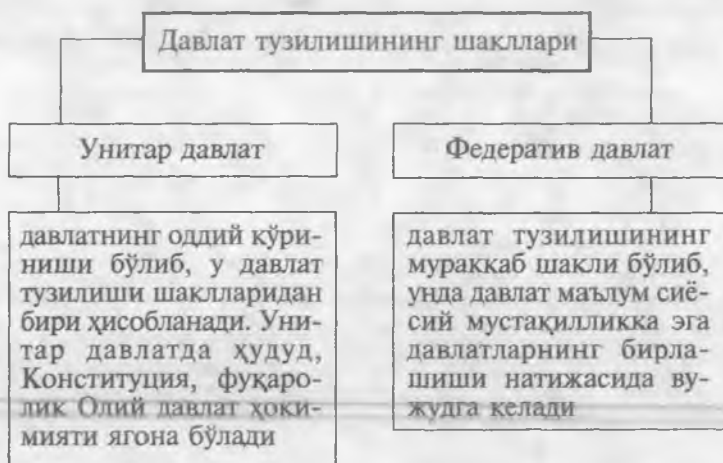

13-б ў л и м

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING ДАВЛАТ ВА МАЪМУРИЙ-ҲУДУДИЙ ТУЗИЛИШИ

13.1. Давлат тузилиши тушунчаси ва унинг турлари

Давлатнинг тузилиши деб, давлат ҳудудини ташкил этувчи таркибий қисмлар билан давлатнинг ўзаро ҳокимият муносабатларини ташкил этиш тушунилади

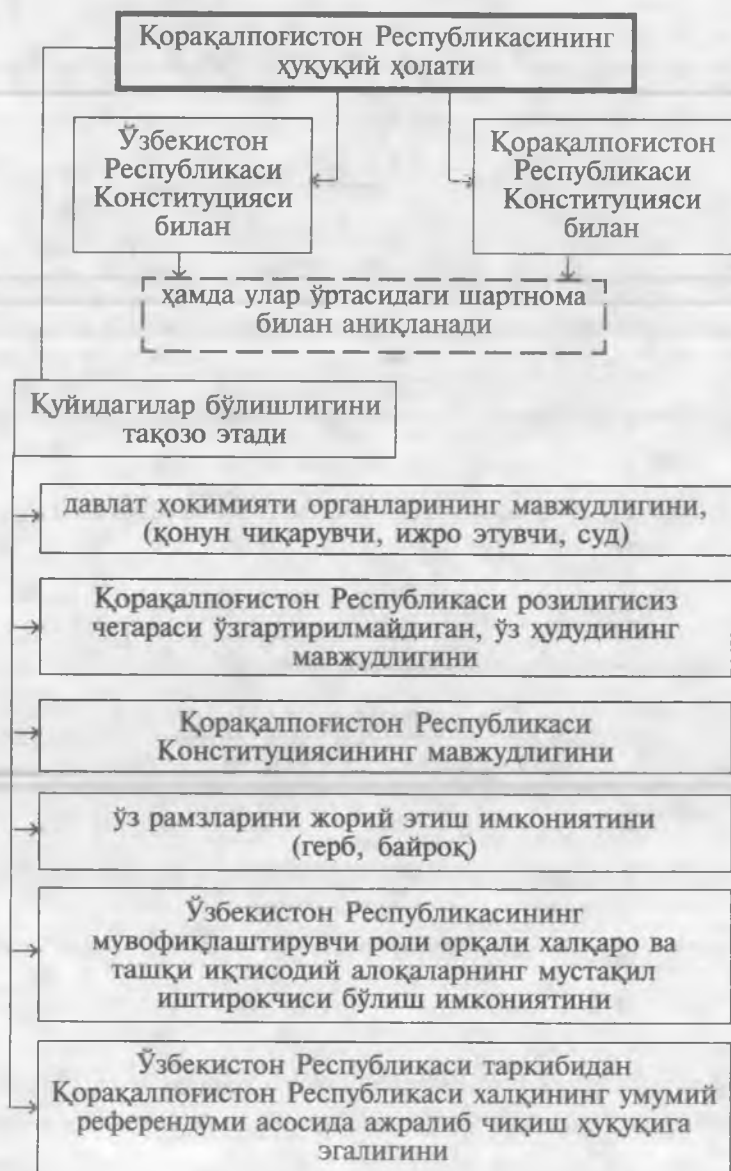

● Ўзбекистон Республикаси таркибида Қорақалпоғистон Республикаси мавжуд унитар давлатдир.

13.2. Ўзбекистон Республикасининг маъмурий-ҳудудий тузилиши

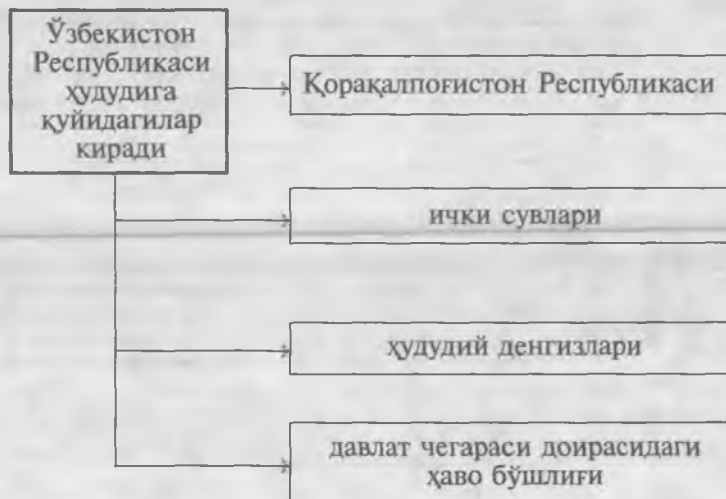

13.3. Қорақалпоғистон Республикасининг конституциявий-ҳуқуқий ҳолати (мақоми)

13.4. Ўзбекистон Республикаси ҳудуди

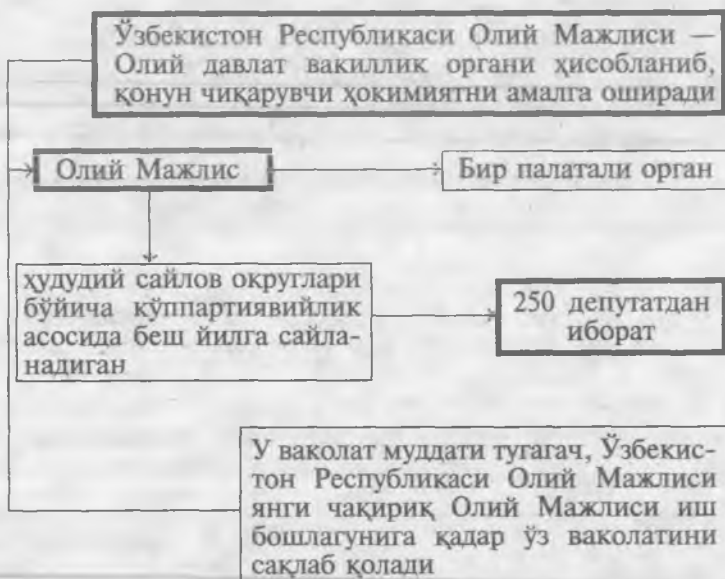
Ўзбекистон Республикаси ҳудуди — Ўзбекистон Республикаси суверенитети тан олинган макон бўлиб, унда Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва қонунлари устуңликка эга

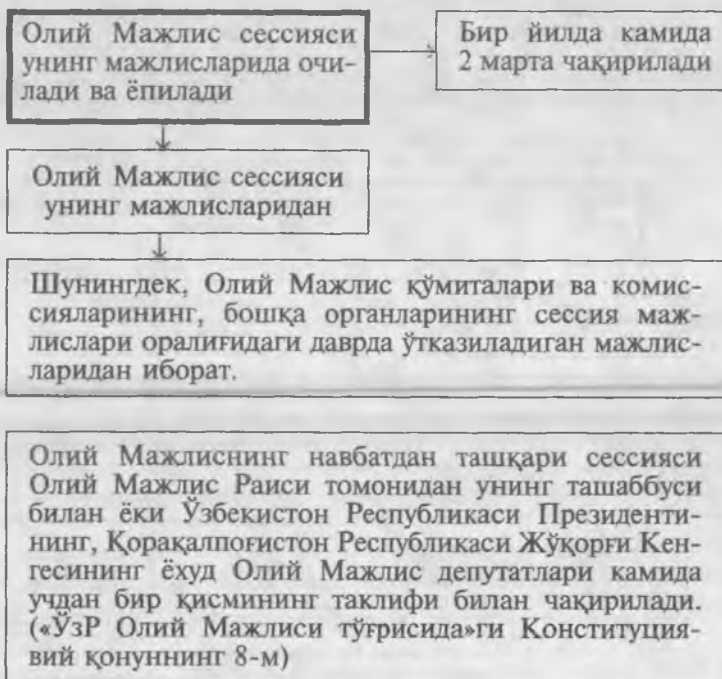
14-б ў л и м

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИ

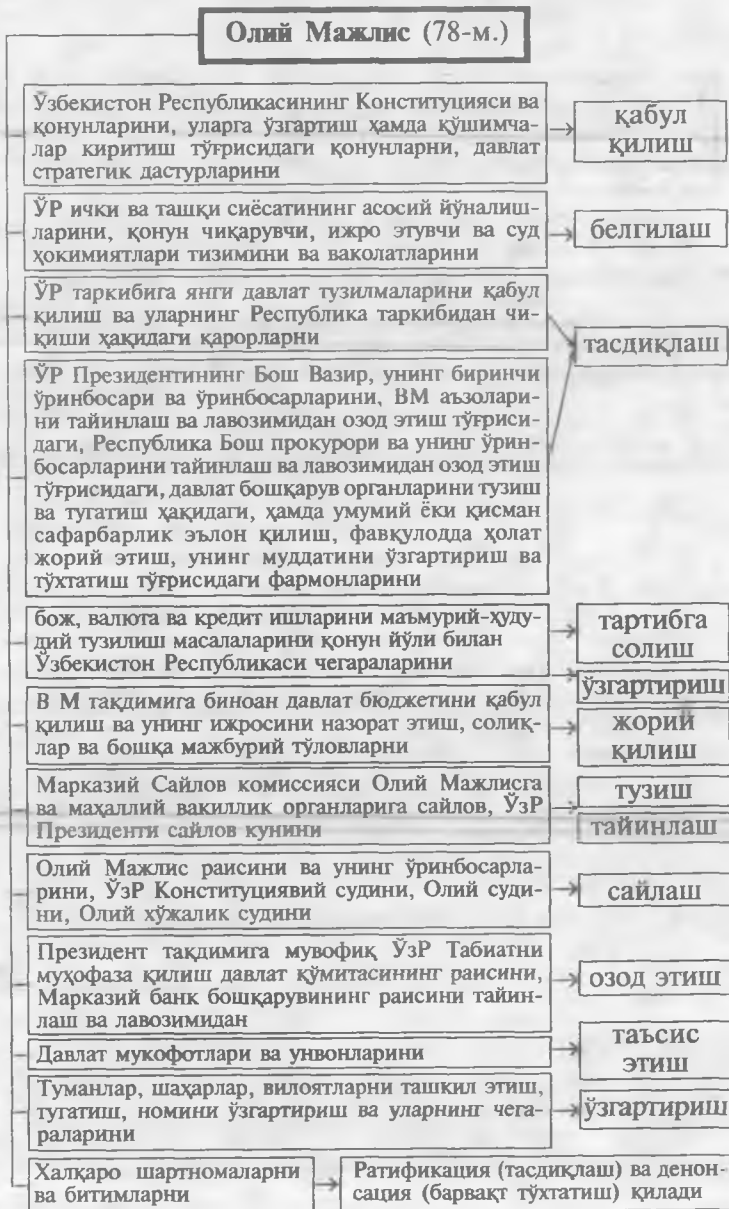
14.1. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ҳуқуқий ҳолати

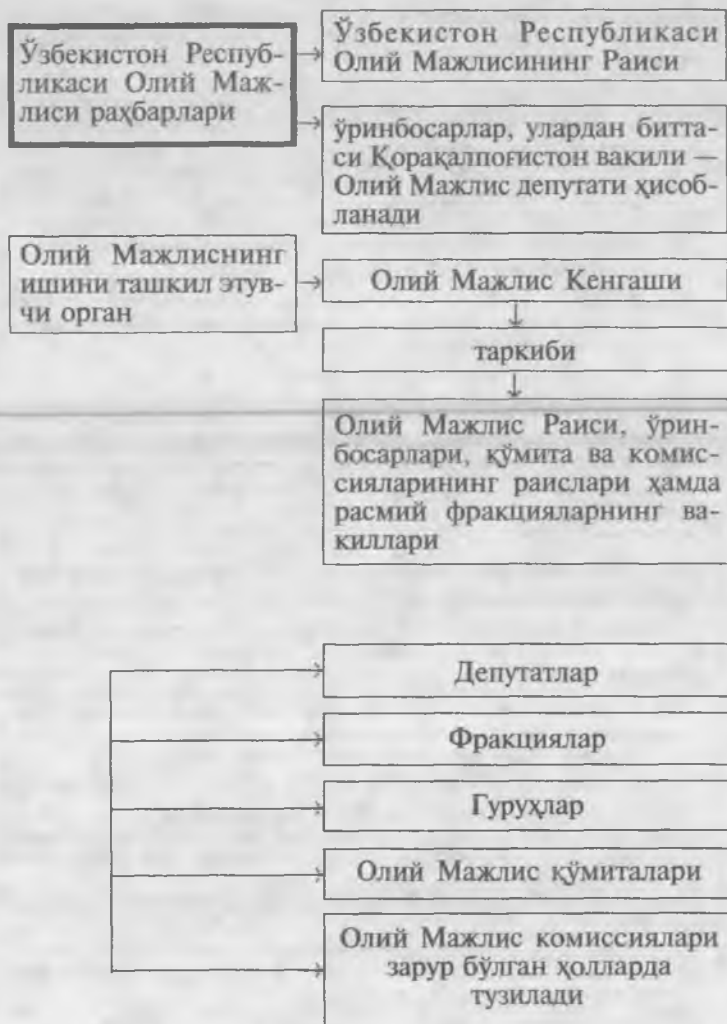
14.2. Олий Мажлис ишнинг ташкилий шакли

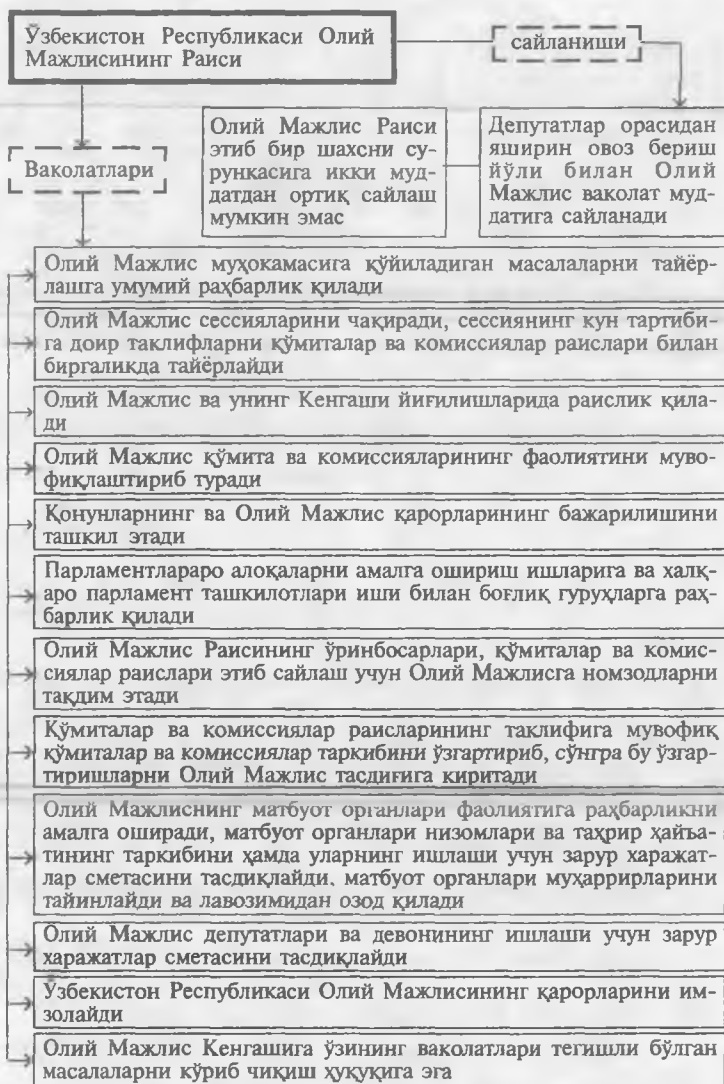
14.3. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг мутлақ ваколатлари

14.4. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси тузилиши

14.5. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Раиси

● Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Раиси ўз ваколатига кирадиган масалалар юзасидан фармойишлар чиқаради.

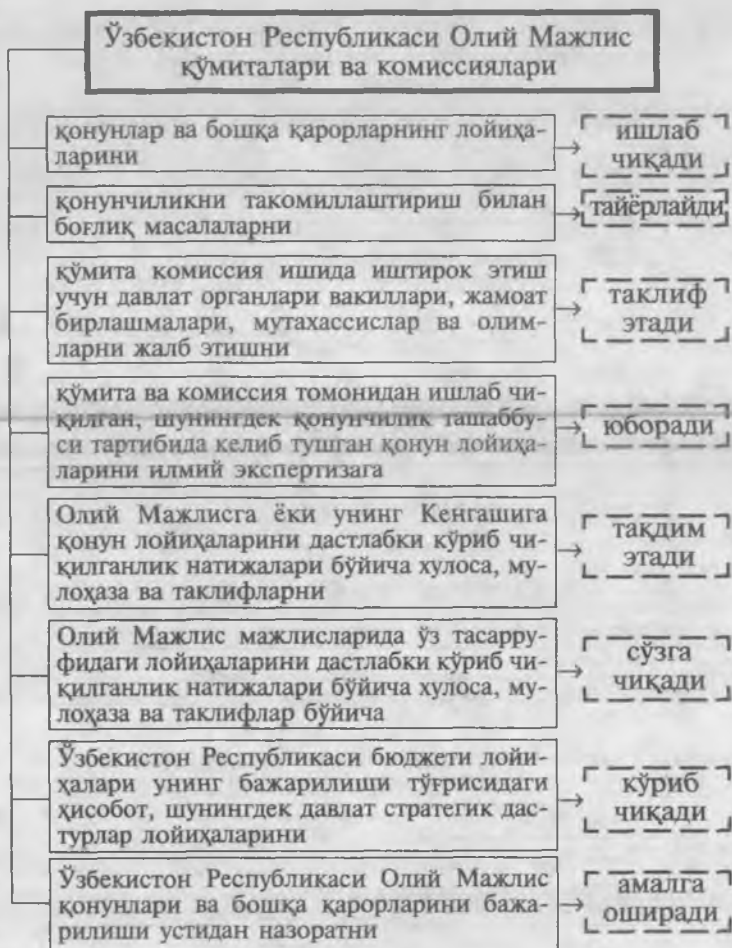
14.6. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши	
→ Сессия кун тартибига ва иш тартибига доир таклифларни	→ [тайёрлайди]
→ Олий Мажлис қўмиталари ва комиссияларининг амалга оширилаётган ишлар тўғрисидаги маълумотларини ҳамда қонунлар ва Олий Мажлисининг бошқа қарорлари ижроси тўғрисидаги ахборотларни	→ [эшитади]
→ Қонун лойиҳаларини тайёрлаш ишини режалаштиришни	→ [уюштиради]
→ Олий Мажлис Раисининг таклифига биноан қонун лойиҳаларини ва бошқа ҳужжатларни дастлабки тарзда	→ [кўриб чиқади]
→ Олий Мажлис сессиясида депутатлар билдирган таклиф ва мулоҳазаларни таҳлил этади ҳамда улар юзасидан қарорлар	→ [қабул қилади]
→ Сессиялар оралиғидаги даврда қонун ҳужжатларида белгиланган ҳолларда ва тартибда Олий Мажлис депутатларини жавобгарликка тортишга, шунингдек иш жойидаги маъмурият ташаббусига кўра депутатларни ишдан бўшатишга розилик бериш тўғрисидаги масалаларни	→ [қараб чиқади]
→ Олий Мажлис иши ва депутатлар ўз ваколатларини самарали амалга оширишлари билан боғлиқ бўлган бошқа масалаларни кўриб чиқади. Олий Мажлис Кенгаши ўз ваколатига кирадиган масалалар юзасидан қарорлар қабул қилади, уларни белгиланган тартибда	→ [эълон қилади]

14.7. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг қўмиталари ва комиссиялари

- Олий Мажлис қўмиталари ва комиссиялари
- Бюджет, банк ва молия масалалари қўмитаси
- Қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитаси
- Халқаро ишлар ва парламентлараро алоқалар қўмитаси
- Аграр, сув хўжалиги масалалари ва озиқ-овқат қўмитаси
- Саноат, қурилиш, транспорт ва алоқа масалалари қўмитаси
- Иқтисодиётни ислоҳ қилиш масалалари ва тадбиркорлик қўмитаси
- Ижтимоий масалалар ва бандлик қўмитаси
- Фан, таълим, маданият ва спорт масалалари қўмитаси
- Атроф — муҳит ва табиатни муҳофаза қилиш масалалари қўмитаси
- Матбуот ва ахборот қўмитаси
- Мудофаа ва хавфсизлик масалалари қўмитаси
- Демократик институтлар, нодавлат ташкилотлар ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш қўмитаси
- Ёшлар ишлари қўмитаси
- Регламент, одоб ва депутатлар фаолиятининг таъминоти комиссияси
- Оила ва аёллар муаммолари комиссияси
- Норматив-ҳуқуқий атамалар комиссияси

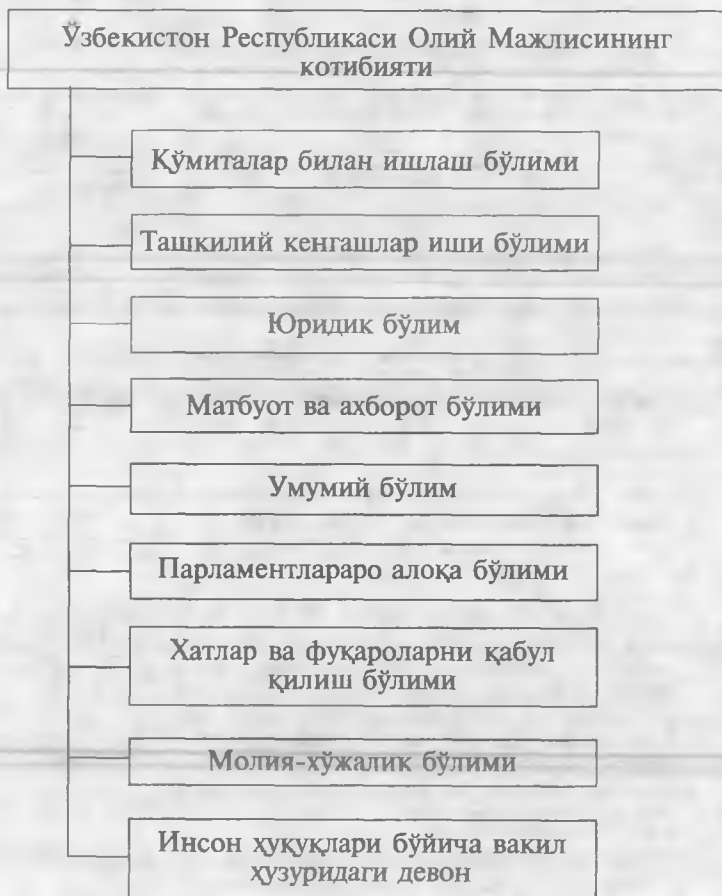
14.8. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси кўмиталари ва комиссияларининг ваколатлари

● Кўмита ва комиссиялар кўриб чиққан масалалар бўйича тавсия характериға эға бўлган қарорлар қабул қилади ёки хулосалар беради.

● Давлат органлари, жамоат бирлашмаларига кўмита ва комиссиялар томонидан мажбурий кўриб чиқилиши ёки кўрилган чоралар тўғрисида қарорда белгиланган муддатдан кечиктирилмасдан хабар қилиниши керак.

14.9. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг котибияти

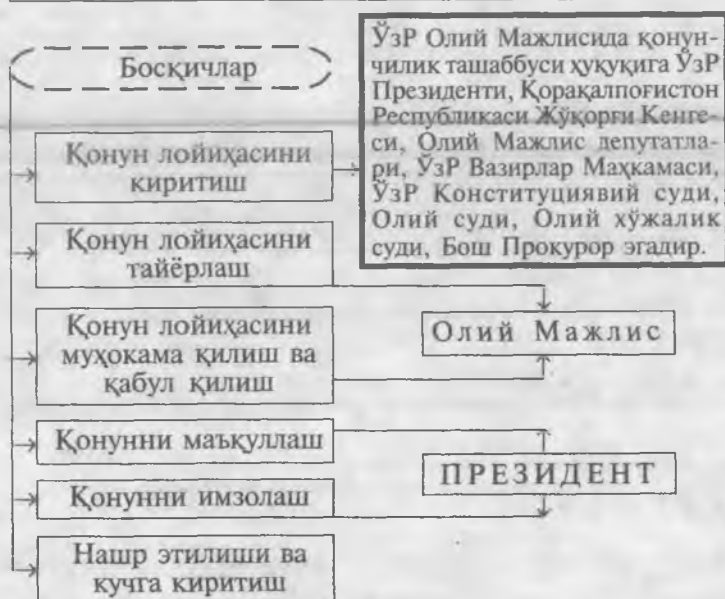
Олий Мажлис котибияти ходимларининг меҳнат муносабатлари, депутатларнинг ваколат муддатларига боғлиқ бўлмайди

15-б ў л и м

ҚОНУН ЧИҚАРИШ ЖАРАЁНИ

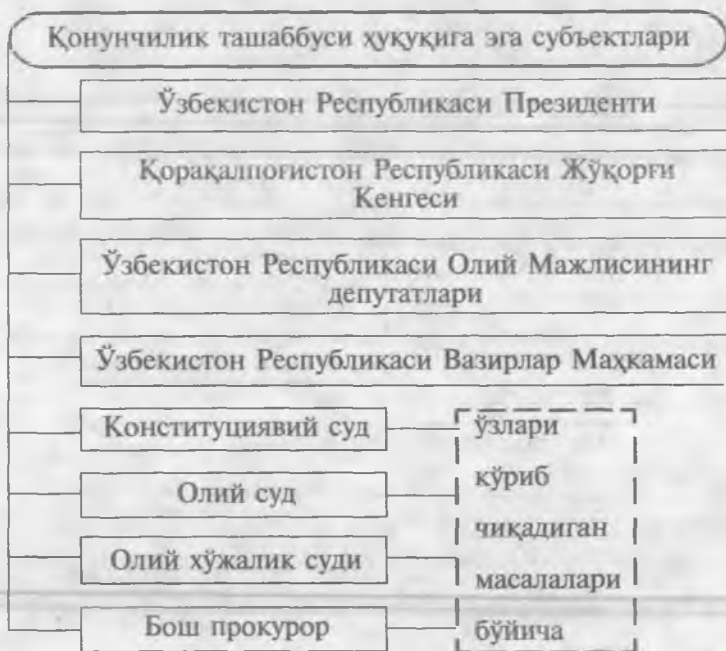
15.1. Қонун чиқариш жараёни босқичлари

Қонун чиқариш жараёни — бу қонунни қабул қилиш ва уни кучга киритишга бағишланган йўналиш бўлиб, у белгиланган махсус ваколат берилган орган ёки мансабдор шахсларнинг иштирокида амалга оширилади

15.2. Қонун чиқариш жараёни иштирокчилари

Қонун чиқариш жараёни иштирокчилари — бу қонунни ишлаб чиқиш, тайёрлаш, қабул қилиш, маъқуллаш, имзолаш ва халққа етказиш жараёнида иштирок этувчи мансабдор шахслардир (82-м.)

• Қонунчилик ташаббуси ҳуқуқи субъектлари — бу Ўзбекистон Республикасининг янги қонун лойиҳаларини Олий Мажлисга кўриб чиқиш учун киритиш ва янги ёки амалдаги қонунларни ўзгартириш тўғрисидаги қонун лойиҳасини қабул қилиш юзасидан таклифларни киритиш ҳуқуқига эга бўлган давлат органлари ва мансабдор шахслар ҳисобланади.

15.3. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига қонун лойиҳаларини киритиш тартиби

Олий Мажлисга қонун лойиҳасини киритиш вақтида қуйидаги ҳужжатлар ва материаллар тақдим этилиши керак

Қонун лойиҳасини ишлаб чиқиш ташаббускори ҳисобланган депутатлар, давлат органлари, жамоат бирлашмалари, муассасалар, шунингдек, уларни ишлаб чиқишда иштирок этган алоҳида шахслар тўғрисида маълумотлар

Қонун лойиҳасининг матни

Қонун лойиҳасини киритиш чоғида уни қабул қилиш зарурлиги тўғрисида асоснома, унинг мақсади, асосий қоидалари, амалда бўлган қонунлар тизимидаги, ўрни, шунингдек, қонун лойиҳасини қабул қилишнинг ижтимоий-иқтисодий истиқболи ва бошқа келтириб чиқарилиши мумкин бўлган оқибатлари ҳақида

Ҳуқуқий тартибга солиш соҳасида мазкур қонунчиликнинг тутган ўрни тўғрисидаги маълумот

Мазкур қонун лойиҳаси кучга кириши натижасида бекор қилиниши, ўзгартирилиши, қўшимча ёки қабул қилинишини талаб қиладиган қонунлар ва бошқа норматив ҳужжатлар рўйхати

Ушбу Қонунни амалда қўллаш учун зарур бўлган, норматив-ҳуқуқий актлар ишлаб чиқиш тўғрисида таклиф

Молиявий-иқтисодий асослар (агар қонун лойиҳасини қабул қилиш қўшимча қарорлар талаб этса)

15.4. Қонун лойиҳасини тайёрлаш

Қонун лойиҳасини тайёрлаш учун Олий Мажлис қўмиталари қонунчилик ташаббуси ҳуқуқи субъектларини, давлат ҳокимияти органлари вакилларини, жамоат бирлашмалари, илмий муассасаларни, мутахассисларни жалб қилади

Қўмита томонидан дастлабки кўриб чиқилган қонун лойиҳаси

Олий Мажлис Кенгашига тақдим этилади

Қўмита ёки бир неча қўмиталарга

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига

Вазирлик ва идораларга

Давлат ва жамоат органларига

Илмий муассасаларга

Экспертларга

йўллайди

16 - б ў л и м

ДАВЛАТ БОШЛИҒИ

16.1. Ўзбекистон Республикаси Президенти

Ўзбекистон Республикасининг Президенти — Ўзбекистон Республикаси давлат ва ижро этувчи ҳокимият бошлиғидир, у фуқароларнинг ҳуқуқлари ва эркинликларига, Конституция ва қонунларга риоя этилишининг кафилидир

Ўзбекистон Республикаси Президенти

Президент бўлиб камида 35 ёшга тўлган, сайловгача Ўзбекистонда камида 10 йил муқим яшаган, давлат тилини яхши биладиган Ўзбекистон фуқароси сайланиши мумкин

Бир шахс сурункасига икки муддатдан ортиқ Ўзбекистон Республикаси Президенти бўлиши мумкин эмас (90 м. 1 қ.)

Умумий тенг ва тўғри сайлов ҳуқуқи асосида яширин овоз бериш йўли билан

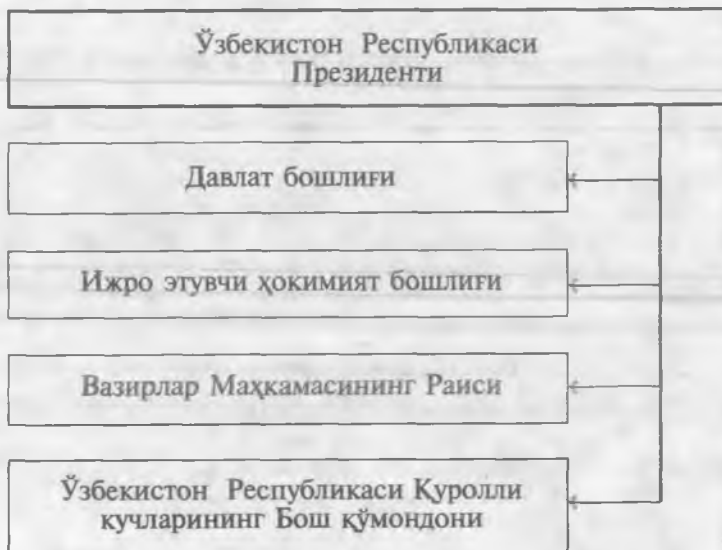
сайланади

Беш йилга (90 м. 2 қ.)

Президентнинг шахси дахлсиздир
(91 м. 2 қ.)

Ўзбекистон Республикаси Президенти бетоблиги сабабли ўз вазифасини бажара олмаслиги, Олий Мажлис тузган давлат тиббий комиссияси хулосаси билан тасдиқланган тақдирда, ўн кун муддат ичида Олий Мажлиснинг фавқулодда йиғилишида депутатлар орасидан Ўзбекистон Республикаси Президенти вазифасини вақтинча бажарувчи сайланади (96 м.)

16.2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Конституциявий мансаби

16.3. Ўзбекистон Республикаси Президенти Давлат бошлиғи

Президент

Ижро этувчи ҳокимият девонини тузади ва унга раҳбарлик қилади; республика олий ҳокимияти ва бошқарув органларининг баҳамжиҳат ишларини таъминлайди; Республика Вазирликларини, давлат қўмиталарини ҳамда давлат бошқарувининг бошқа органларини тузади ва тугатади, шу масалаларга доир фармонларни Олий Мажлис тасдиғига киритади

тузади ва унга раҳбарлик қилади

Бош Вазир, унинг биринчи ўринбосари, ўринбосарларини, Вазирлар Маҳкамаси аъзоларини, ЎзР Бош прокурори ва унинг ўринбосарларини кейинчалик Олий Мажлис тасдиғига киритади

тайинлайди ва лавозимдан озод қилади

Конституциявий суд раиси ва аъзолари, Олий суд раиси ва аъзолари, Олий ҳўжалик суди раиси ва аъзолари, ЎзР Марказий банки бошқаруви раиси, ЎзР Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитасининг раиси лавозимларига номзодларини

Олий Мажлисга тақдим этади

Ўзбекистон Республикасининг чет мамлакатлардаги дипломатик ва бошқа вакилларини, вилоят, туман, шаҳар ва ҳўжалик судларининг судьяларини, Вилоятлар ҳокимларини ва Тошкент шаҳар ҳокимини

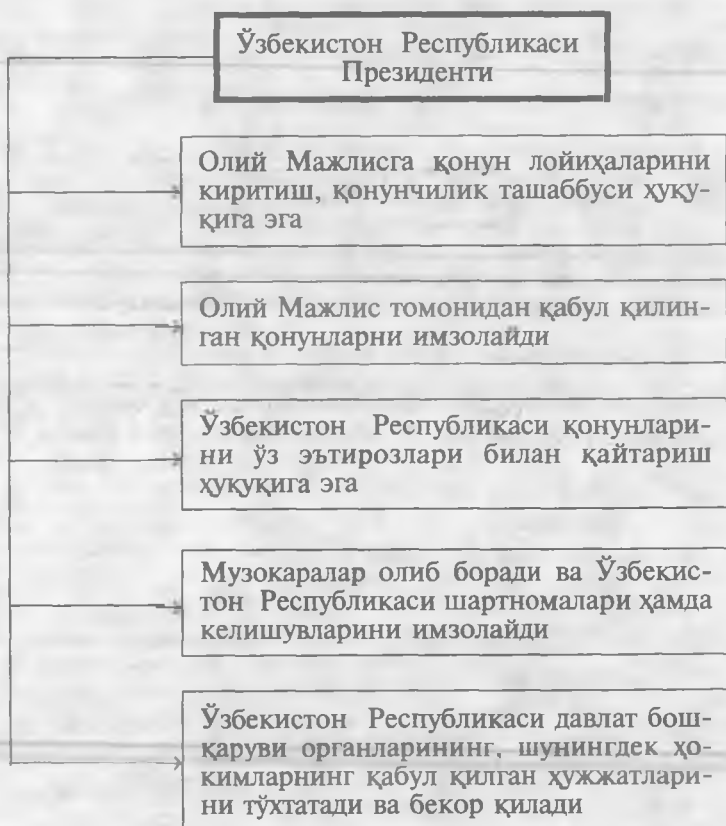
тайинлайди ва лавозимдан озод этади

Миллий хавфсизлик хизмати ва давлат назоратини

тузади, раҳбарларини тайинлайди ва лавозимдан озод этади

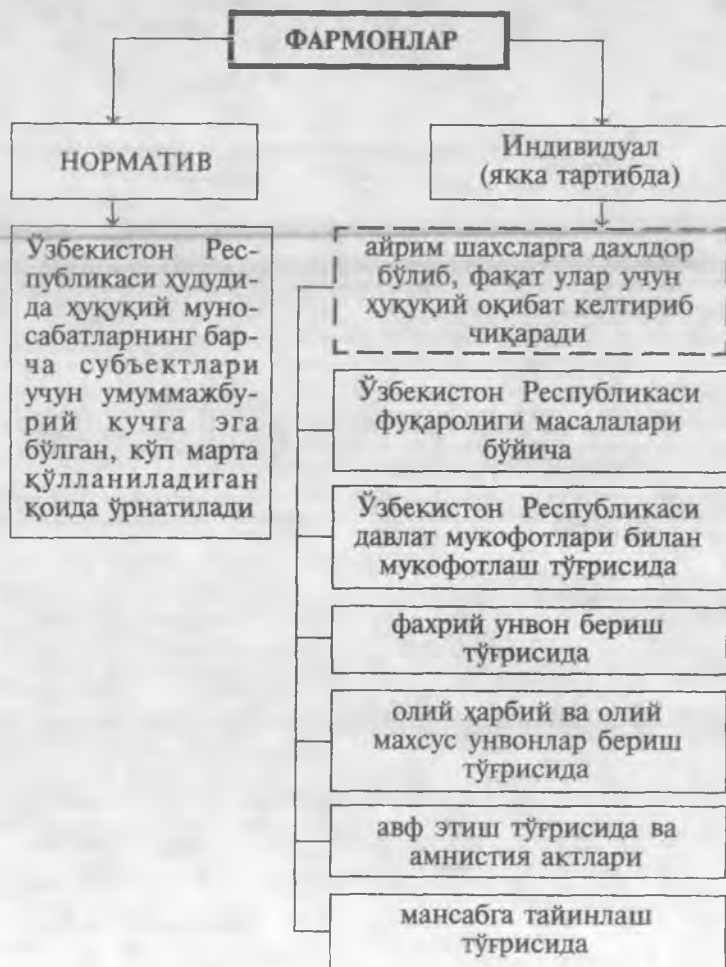
Давлат бошлиғи — бу давлат органлари тизимида, қоидага асосан олий ўрин эгалловчи, мансабдор, шахс ёки орган бўлиб, бундай мансабдор шахс Ўзбекистон Республика Президенти ҳисобланади.

16.4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг қонунчилик соҳасидаги ваколатлари

16.5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг расмий ҳужжатлари

Президент Конституцияга ва қонунларга асосланиб ҳамда уларни ижро этиш юзасидан республиканинг бутун ҳудудида мажбурий кучга эга бўлган **фармонлар, қарорлар** ва **фармойишлар** чиқаради

16.6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Олий Мажлисни тарқатиб юбориш ваколати

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 95-моддасига мувофиқ Олий Мажлисни тарқатиб юбориш учун асос

Олий Мажлис таркибида унинг нормал фаолиятни таъдидга соладиган, ҳал қилиб бўлмайдиган ихтилофлар юз берганда

Олий Мажлис бир неча марта Конституцияга зид қарорлар қабул қилган тақдирда

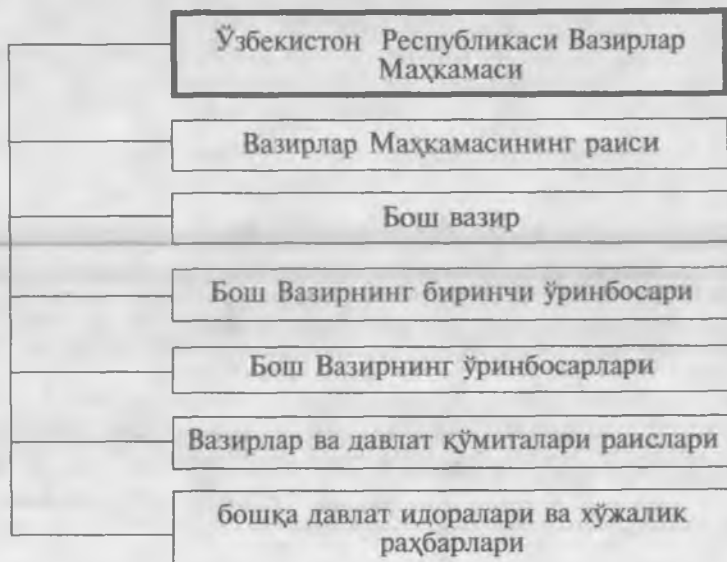
Президентнинг Конституциявий суд билан бамаслаҳат қабул қилган қарори асосида Олий Мажлис тарқатиб юборилиши мумкин

- Олий Мажлис тарқатилгандан сўнг унга янги сайлов уч ой мобайнида ўтказилади.
- Олий Мажлис фавқулодда ҳолат жорий этилган даврда тарқатилиши мумкин эмас.

17 - б ў л и м

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИ

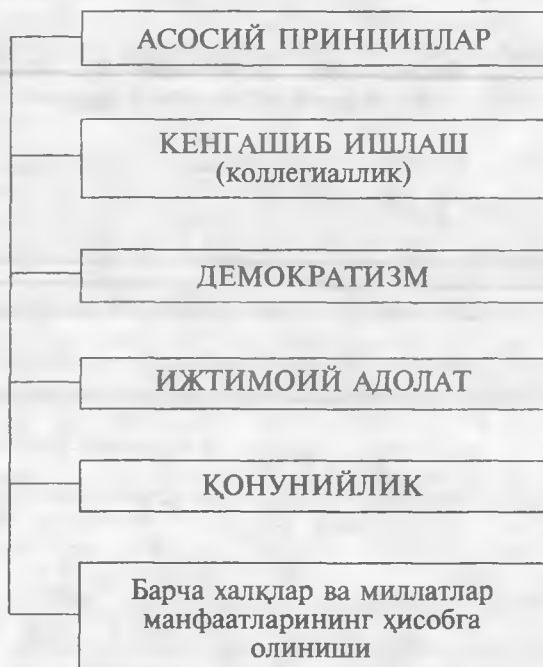
17.1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг тузилиши

● Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси таркибига Қорақалпоғистон Республикаси ҳукуматининг бошлиғи ўз лавозими бўйича киради.

● Вазирлар Маҳкамаси янги сайланган Олий Мажлис олдида ўз ваколатларини зиммасидан соқит қиладди.

17.2. Вазирлар Маҳкамаси фаолиятининг асосий принциплари

17.3. Вазирлар Маҳкамаси мажлисларида кўриб чиқиладиган масалалар

Мажлисларда қуйидагилар кўриб чиқилади
(Вазирлар Маҳкамаси тўғрисидаги қонуннинг
13-моддаси)

→ Ўзбекистон Республикаси бюджетини тайёрлаш ва ижро этиш, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати ихтиёридаги бюджетдан ташқари давлат жамғармаларини шакллантириш ва улардан фойдаланиш масалалари

→ бошқарув тузилмасини такомиллаштириш масалалари, Ўзбекистон Республикаси ва унинг айрим минтақаларини иқтисодий ва ижтимоий-маданий ривожлантириш дастури лойиҳалари

→ давлатнинг қимматбаҳо қоғозларини чиқариш ҳажми ҳамда Ўзбекистон Республикаси давлат ички ва ташқи қарзи қўламлари тўғрисидаги таклифлар

→ солиқ ва давлат божларининг ставкаларини белгилаш ҳамда ўзгартириш тўғрисидаги таклиф

→ давлат мулки объектларини хусусийлаштириш дастурларининг лойиҳалари ва хусусийлаштиришдан олинган маблағлардан фойдаланишнинг асосий йўналишлари тўғрисидаги таклифлар

→ белгилаб қўйилган давлат нархлари қўлланиладиган маҳсулотлар, товарлар ва хизматлар рўйхати

→ қонунчилик ташаббуси тартибида Олий Мажлисга киритиладиган Ўзбекистон Республикаси қонунлари лойиҳалари

→ давлатлараро шартномалар ва битимларни имзолаш тўғрисида таклифлар

18 - б ў л и м

МАҲАЛЛИЙ ДАВЛАТ ҲОКИМИЯТИ ВА ЎЗИНИ ЎЗИ БОШҚАРИШ

18.1. Маҳаллий давлат ҳокимияти органлари тизими

18.2. Маҳаллий ҳокимият органларининг конституциявий ваколатлари

Маҳаллий ҳокимият органлари ихтиёрига қуйидагилар киради:

→ қонунийликни, ҳуқуқий-тартиботни ва фуқароларнинг хавфсизлигини таъминлаш

→ ҳудудларни иқтисодий, ижтимоий ва маданий ривожлантириш

→ маҳаллий бюджетни шакллантиради ва уни ижро этиш, маҳаллий солиқлар ва йиғимларни белгилаш, бюджетдан ташқари жамғармаларни ҳосил қилиш

→ маҳаллий коммунал хўжаликка раҳбарлик қилиш

→ атроф-муҳитни муҳофаза қилиш

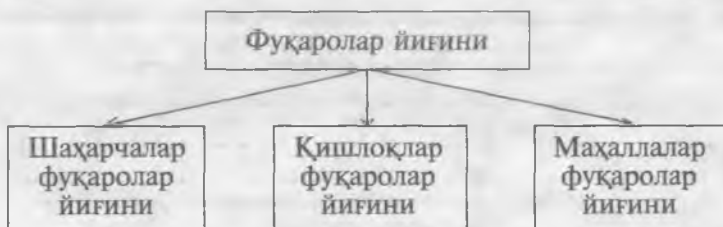
→ фуқаролик ҳолати актларини қайд этишни таъминлаш

→ норматив ҳужжатларни қабул қилиш ҳамда конституция ва қонунга зид бўлмаган бошқа ваколатларни амалга ошириш

18.3. Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариши тушунчаси

Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариши — фуқароларнинг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва қонунлари билан кафолатланадиган, уларнинг ўз манфаатларидан, ривожланишнинг тарихий хусусиятларидан, шунингдек маҳаллий урф-одатлар ва анъаналардан келиб чиққан ҳолда маҳаллий аҳамиятга молик масалаларни ҳал қилиш бора-сидаги мустақил фаолиятидир

18.4. Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш тизими

● Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органига оқсоқол (раис) бошчилик қилади. У икки ярим йил муддатга сайланади.

Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари

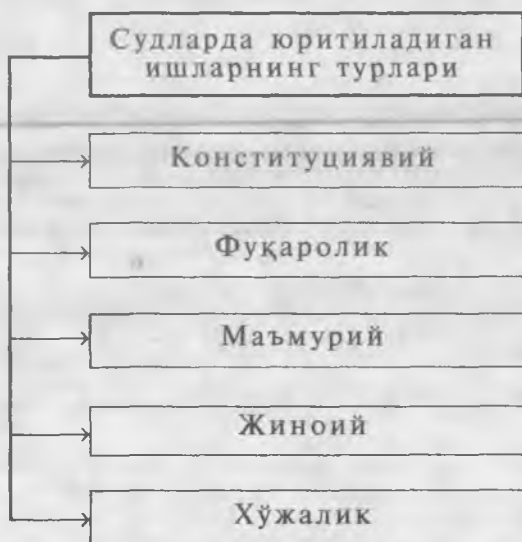
- Шаҳарча, қишлоқ, овул, фуқароларнинг, шунингдек шаҳар, шаҳарча, қишлоқ ва овулдаги маҳалла фуқароларининг йиғини (вакиллар йиғилиши)
- Фуқаролар йиғинининг кенгаши (фуқаролар йиғинининг раиси, унинг маслаҳатчилари, комиссияларнинг раислари ва масъул котиб)
- Фуқаролар йиғини фаолиятининг асосий йўналишлари бўйича комиссиялар
- Фуқаролар йиғинининг тафтиш комиссияси
- Туман марказидан олисда жойлашган ва бориш қийин бўлган шаҳарчалар, қишлоқлар ва овулларда қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳолларда тузилган маъмурий комиссиялар

19 - б ў л и м

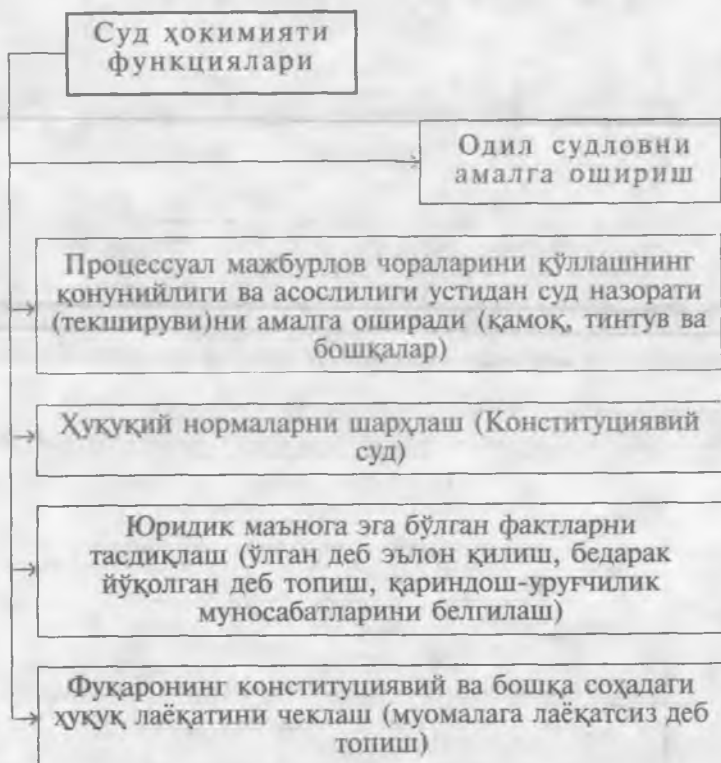
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СУД ҲОКИМИЯТИ

19.1. Суд ҳоқимиятини амалга ошириш шакллари

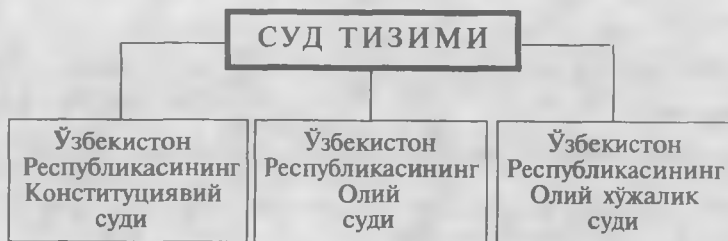
Суд ҳоқимияти судлов ишларини юритиш
воситасида амалга оширилади

19.2. Суд ҳокимиятининг вазифаси

19.3. Ўзбекистон Республикаси суд тизими

- Фавкулотда судлар тузишга йўл қўйилмайди.
- Судьялар мустақилдир, фақат қонунга бўйсунадилар.
- Судьяларнинг дахлсизлиги қонун билан кафолатланади.
- Ҳамма судларда ишлар очиқ кўрилади. Ишларни очиқ мажлисда тинглашга қонунда белгиланган ҳолларда йўл қўйилади.
- Суд ҳокимияти чиқарган ҳужжатлар барча давлат органлари, жамоат бирлашмалари, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, мансабдор шахслар ва фуқаролар учун мажбурийдир.

19.4. Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судининг ваколати

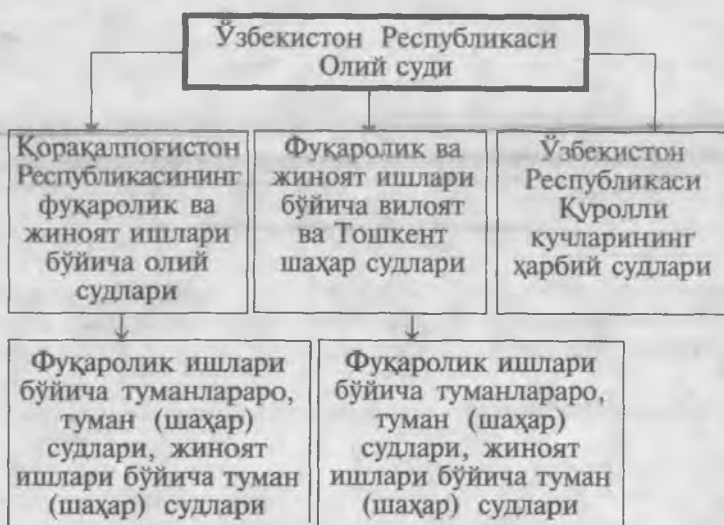
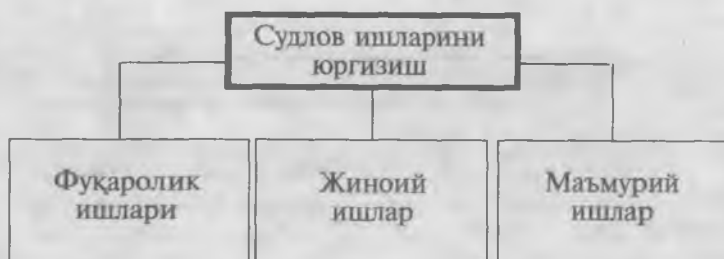
қонунларнинг ва Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси қабул қилган бошқа ҳужжатларнинг, Ўзбекистон Республикаси Президенти фармонларининг, ҳукумат қарорларининг, давлат ҳокимияти маҳаллий органлари қарорлари, Ўзбекистон Республикаси давлатлараро шартномаларининг ва бошқа мажбуриятларининг Ўзбекистон Республикаси Конституциясига мослигини аниқлайди

Қорақалпоғистон Республикасининг Конституцияси Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига, Қорақалпоғистон Республикасининг қонунлари Ўзбекистон Республикасининг қонунларига мувофиқлиги тўғрисида ҳулоса беради

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва қонунларининг нормаларига шарҳ беради

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунлари билан берилган ваколат доирасида бошқа ишларни кўриб чиқади

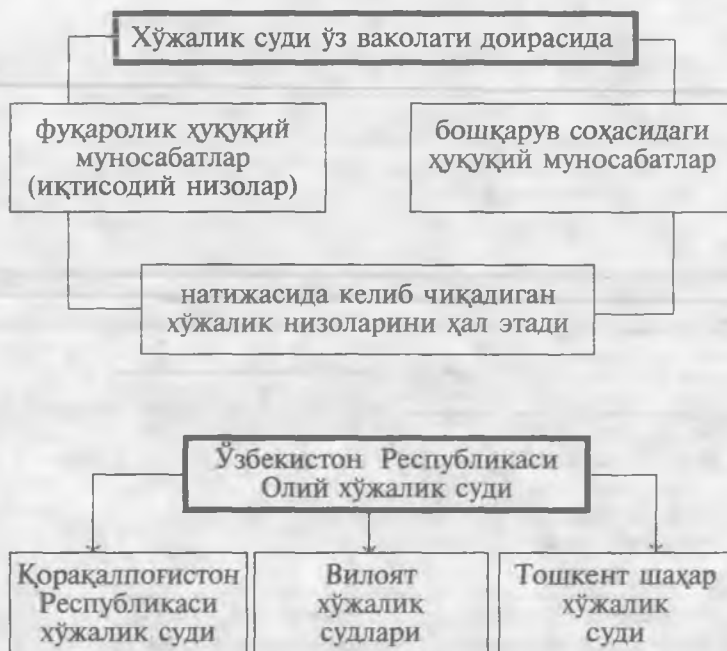
19.5. Ўзбекистон Республикаси Олий суди

● Суд томонидан қабул қилинган ҳужжатлар қатъий ва Республиканинг барча ҳудудида бажарилиши мажбурийдир.

● Ўзбекистон Республикаси Олий суди — Қорақалпоғистон Республикаси Олий суди, вилоятлар, Тошкент шаҳар, туман ва шаҳар судларининг судлов фаолияти устидан назорат олиб бориш ҳуқуқига эга.

19.6. Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди

20 - б ў л и м

САЙЛОВ ТИЗИМИ

20.1. Сайлов тизими тушунчаси

Сайлов тизими — сайловлар ўтказиш билан боғлиқ бўлган ижтимоий муносабатлар ва уларни тартибга солувчи, мустаҳкамловчи ҳуқуқий норма (меъёр)лар йиғиндисидир

Сайлов натижаларини аниқлаш усулига боғлиқ ҳолда қуйидагича кўринишда бўлади

МАЖОРИТАР

нисбатан кўпчилик — номзод бошқа номзодларга нисбатан кўпроқ овоз олиши талаб этилади

ПРОПОРЦИОНАЛ

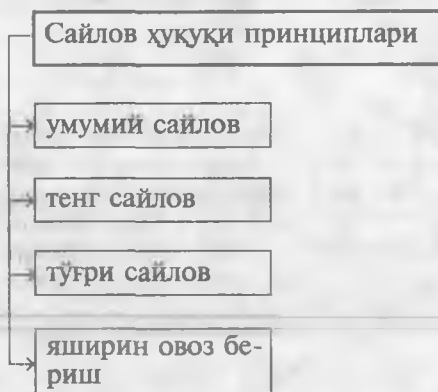
мутлақ кўпчилик — номзод бошқа номзодларга нисбатан 50%+1 та овоз олиши талаб этилади

● Мажоритар тизим деб, бир сайлов округидан кўпчилик овозни олган номзод сайлаган тизимга айтилади.

● Мажоритар сайлов тизимида аниқ бир номзодга овоз берилади. Белгиланган миқдордаги овозни олган номзод сайланган ҳисобланади. Ўзбекистонда мажоритар усул қўлланилади.

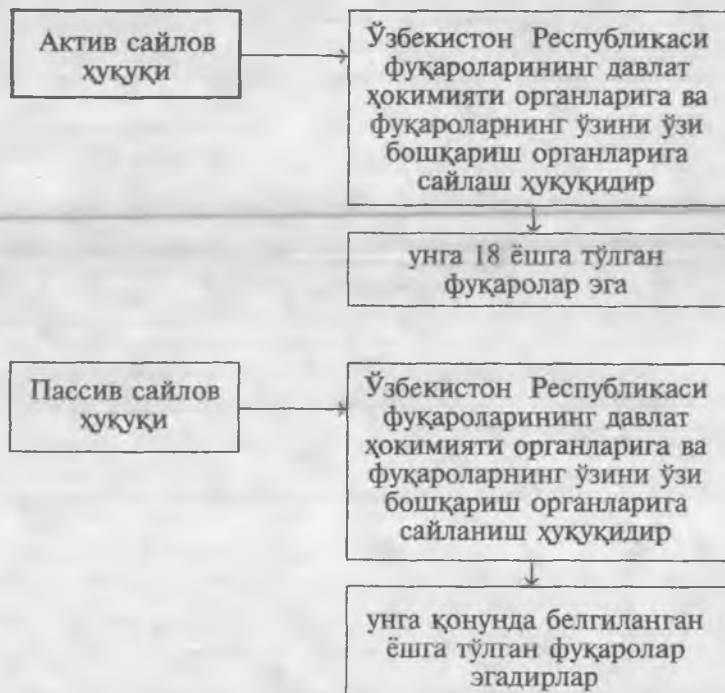
● Пропорционал сайлов тизимида, партия рўyxати-га овоз берилади. Ҳар бир партиёга мамлакат миқёсида тўпланган овозга қараб, депутатлик ўрни ажратилади.

20.2. Сайлов турлари ва принциплари

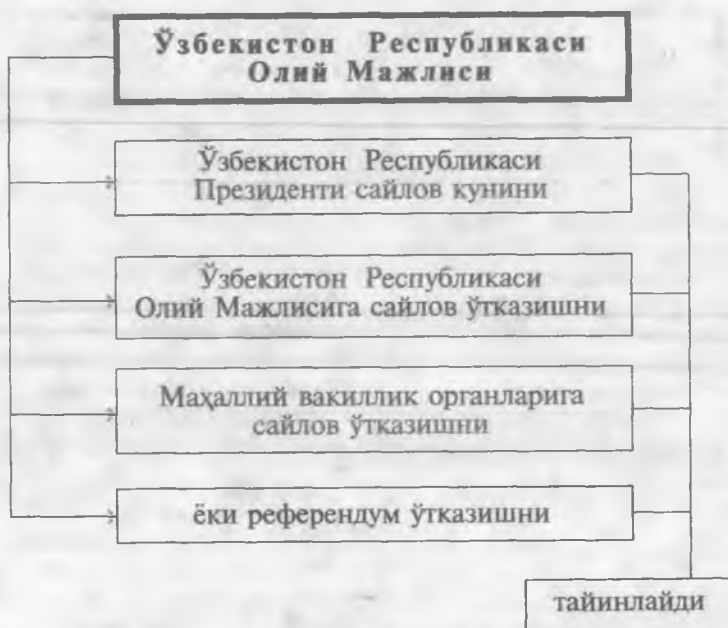

20.3. Сайлов ҳуқуқи

Сайлов ҳуқуқи — сайловлар ташкил этиш ва ўтказиш тартибини, шунингдек, аниқ фуқароларнинг сайлаш ва сайланиш (субъектив ҳуқуқ) ҳуқуқини қатъий белгиловчи нормалар йиғиндисидан иборат

20.4. Сайловлар ва референдумни тайинлаш тартиби

20.5. Номзодлар кўрсатиш ҳуқуқи

Ўзбекистон
Республикаси
Президентлигига

→
номзодлар кўрсатиш ҳуқуқига
сиёсий партиялар ва ҳокимият
вакиллик органлари эгадирлар

● Сиёсий партиялар сайлов тайинланган кундан камида олти ой олдин Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан рўйхатга олинган тақдирдагина, Ўзбекистон Республикаси Президентлигига номзод кўрсатиши мумкин.

Ўзбекистон Республикаси Олий
Мажлиси депутатлигига

→
номзодлар кўрсатиш ҳуқуқига
сиёсий партиялар, Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси, халқ депутатлари вилоятлар ва Тошкент шаҳар Кенгашлари, бевосита фуқаролар эгадирлар

● Сиёсий партиялар сайлов тайинланган кундан камида олти ой олдин Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан рўйхатга олинган сайловда иштирок этишини қўллаб-қувватловчи, камида эллик минг сайловчининг имзосини тўплаган тақдирдагина, Олий Мажлис депутатлигига номзод кўрсатиши мумкин.

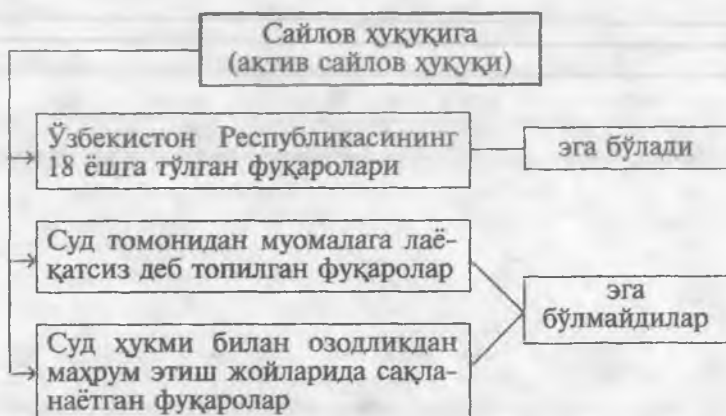
Халқ депутатлари вилоятлар ва Тошкент шаҳар Кенгашлари депутатлигига

→
номзодлар кўрсатиш ҳуқуқига
сиёсий партиялар, халқ депутатлари туман ва шаҳар Кенгашлари, бевосита фуқаролар эгадирлар

● Сиёсий партиялар сайлов тайинланган кундан камида олти ой олдин, белгиланган тартибда рўйхатга олинган тақдирдагина депутатликка номзод кўрсатиши мумкин.

20.6. Умумий сайлов ҳуқуқи

Ўзбекистон Республикасининг барча фуқаролари ижтимоий келиб чиқиши, ижтимоий ва умумий мавқеи, ирқий ва миллий мансублиги, жинси, маълумоти, тили, динга муносабати, машғулотининг тури ва хусусиятидан қатъиназар сайловларда иштирок этадилар

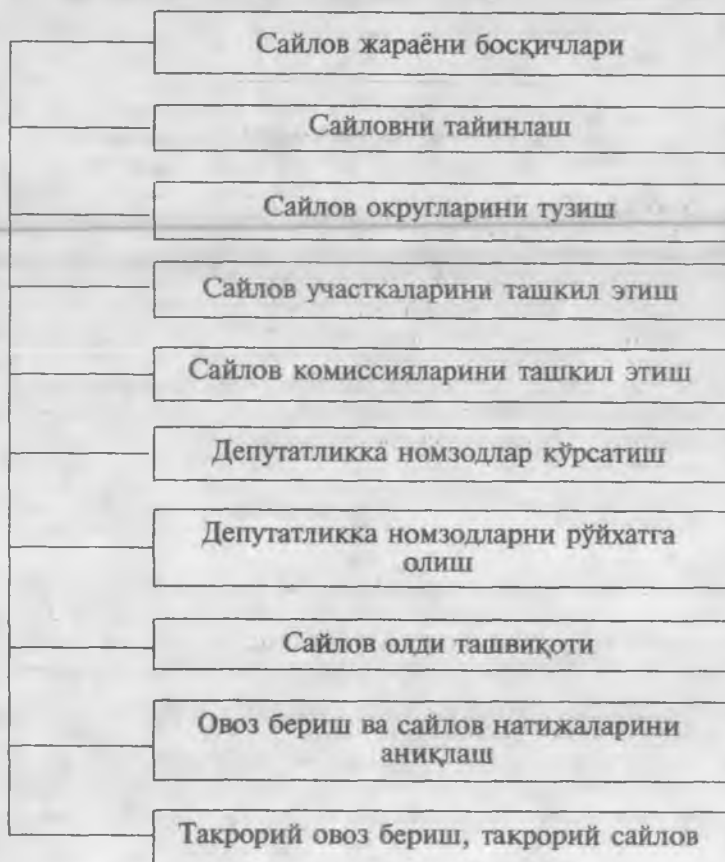

● 35 ёшга тўлган фуқаролар Ўзбекистон Президентлигига, сайлов кунигача 25 ёшга тўлган фуқаролар Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисиغا, сайлов кунигача 21 ёшга тўлган фуқаролар ҳокимиятнинг маҳаллий вакиллик органларига сайланиш ҳуқуқи эгадирлар (пассив сайлов ҳуқуқи).

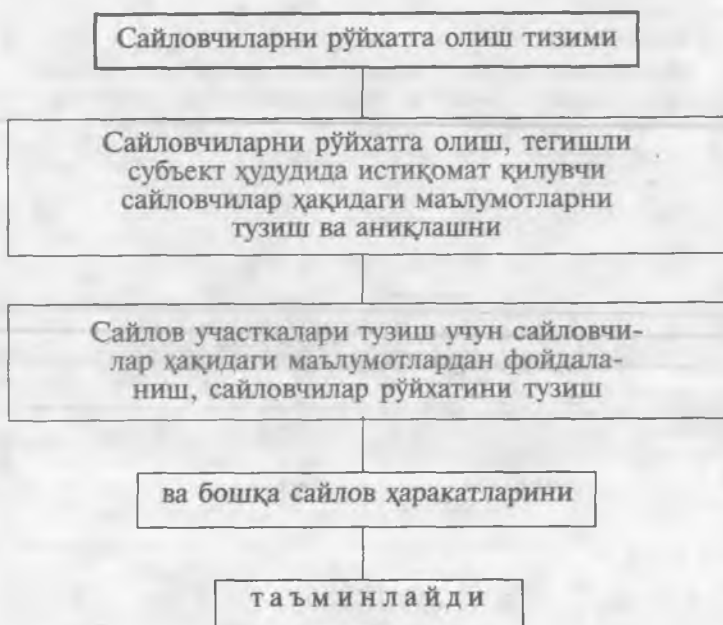
● Ўзбекистон Республикаси фуқароси бир вақтнинг ўзида иккитадан ортиқ вакиллик органининг депутати бўлиши мумкин эмас.

20.7 Сайлов жараёни босқичлари

Сайлов фаолияти деб, давлат органлари ва маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органларига сайловларни ташкил этиш ва ўтказишга йўналтирилган, махсус ваколат берилган органлар ва шахсларнинг фаолиятлари тушунилади

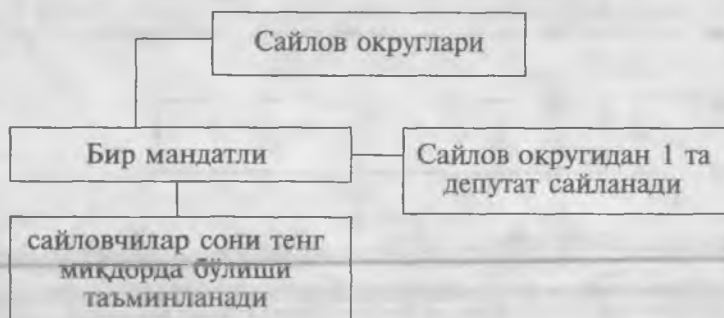

20.8. Сайловчиларни рўйхат (ҳисоб)га олиш

20.9. Сайлов округларининг турлари

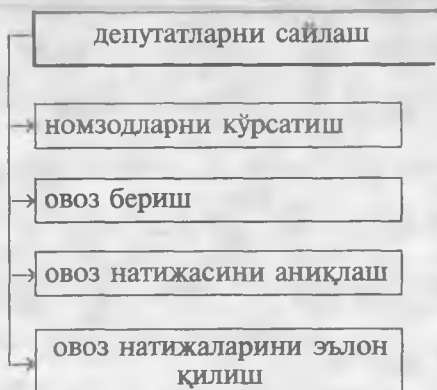
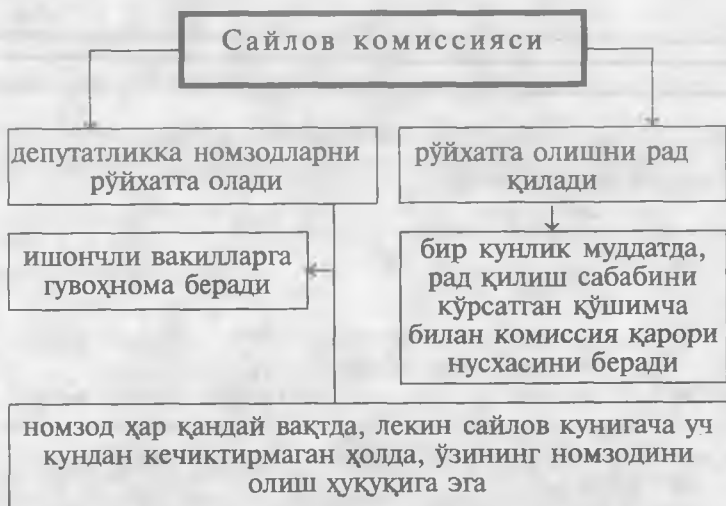
Сайлов округлари — бу қонунга мувофиқ тузилган ҳудуд бўлиб, унда бевосита фуқаролар томонидан депутат ёки Президент сайланади

- Ўзбекистон Республикаси қонунчилигига мувофиқ сайлов округи бир мандатлидир.
- Ўзбекистон Республикаси Президентлигига сайловда Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри ҳудуди алоҳида-алоҳида сайлов округи қилиб белгиланади.

20.10. Депутатликка номзодларни рўйхатга олиш

Рўйхатга олиш деб, ўзининг қўллаб-қувватланиши учун сайловчиларни белгиланган тартибдаги имзоларини йиққан, қонун тартиби билан ўрнатилган фуқаронинг депутатликка номзоди мақомини белгиланиши тушунилади

20.11. Сайловолди ташвиқоти

Сайловолди ташвиқоти — бу сайловларда ютиб чиқиш мақсадида сайловчиларнинг маълум номзодларни ёқлаб ёки қарши овоз бериш учун фуқаролар, номзодлар, сайлов бирлашмалари, сайлов блоклари, жамоат бирлашмаларининг ахборот тайёрлаш ва тарқатиш бўйича фаолиятидир

Сайловолди ташвиқоти қуйидаги тамойилларга асосланади:

Конституция ва қонунларга мувофиқ сайловолди ташвиқотини эркин олиб бориш

ташвиқотнинг ҳар қандай номзод, сайлов бирлашмасини ёқлаб ёки унга қарши олиб борилишининг мумкинлиги

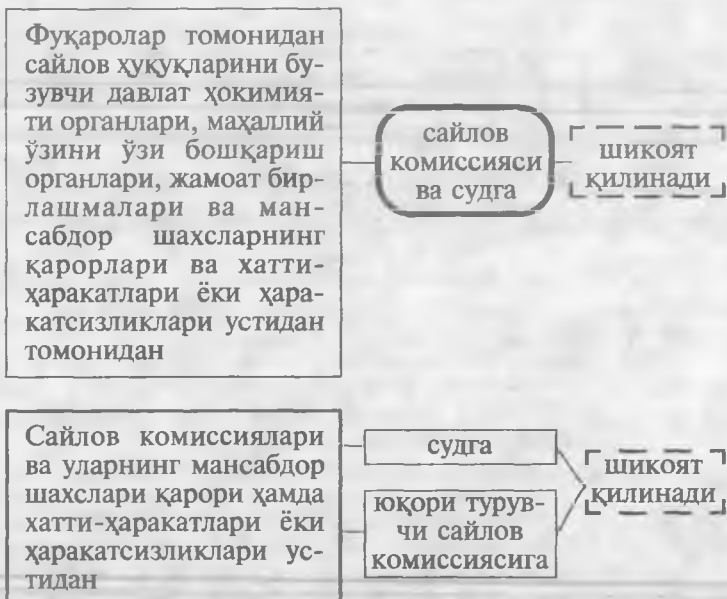
номзодга оммавий ахборот воситаларидан фойдаланишнинг тенглиги

ташвиқотда сайлов комиссияси аъзолари, давлат органлари, давлат органларининг ва маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органларининг мансабдор шахслари, диний бирлашмалар, хайрия ташкилотлари, ҳарбий хизматчиларнинг иштирокининг тақиқланиши

сайловлар олиб боришда ҳуқуқларнинг поймол этилишига йўл қўйилмаслиги

20.12. Фуқаролар сайлов ҳуқуқларининг бузилиши устидан: шикоят қилиш

Шикоят қилиш ҳуқуқи — фуқароларнинг сайлов ҳуқуқларини таъминлашнинг муҳим кафолатидир.

21 - б ў л и м

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРОКУРАТУРАСИ

21.1. Прокуратура идоралари фаолиятини ташкил этиш принципилари

Ўзбекистон Республикаси прокуратура идоралари

→ ўз фаолиятини ташкил этишда Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва Ўзбекистон Республикасининг бошқа қонунларига аниқ риоя этишлари ва уларнинг талабларини бажаришлари шарт

→ жиноят содир этишда айбдор бўлган шахсга нисбатан қўлланиладиган жазо ёки бошқа ҳуқуқий таъсир чораси одилона бўлиши, яъни жиноятнинг оғир-енгиллигига, айбнинг ва шахснинг ижтимоий хавфлилиқ даражасига мувофиқ бўлиши керак

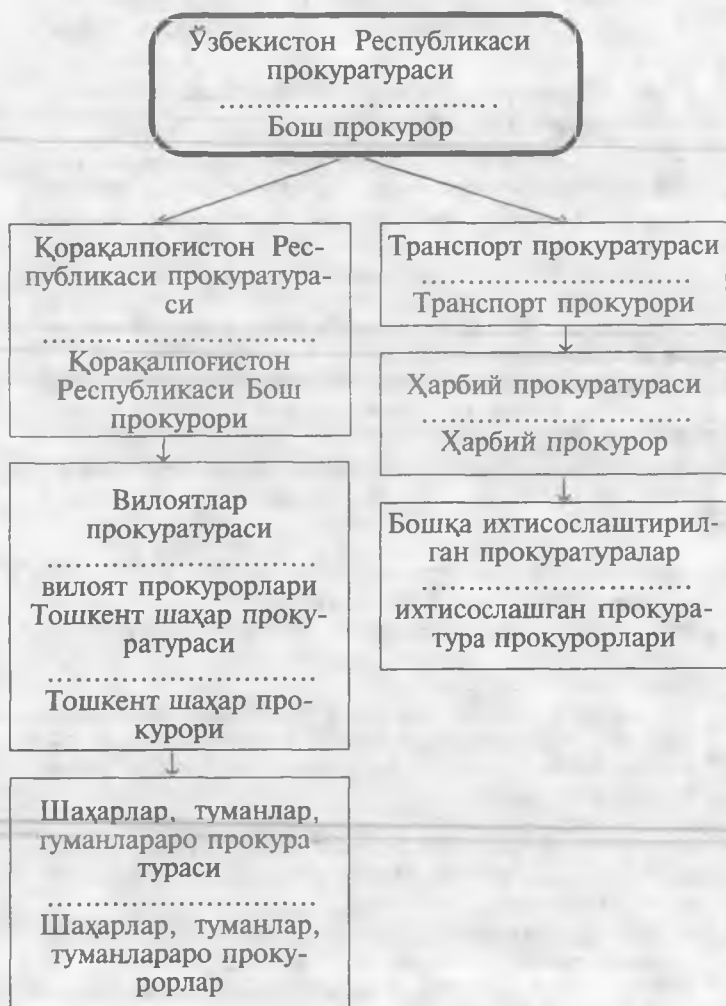
→ қуйи поғонадаги прокурорлар юқори поғонадаги прокурорларга бўйсунуш тартибда Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори бошчилигидаги ягона марказлашган тизимни ташкил этади

→ ўз ваколатларини ҳар қандай давлат органлари, жамоат бирлашмалари ҳамда мансабдор шахслардан мустақил тарзда фақат қонунга итоат қилиб амалга оширадилар

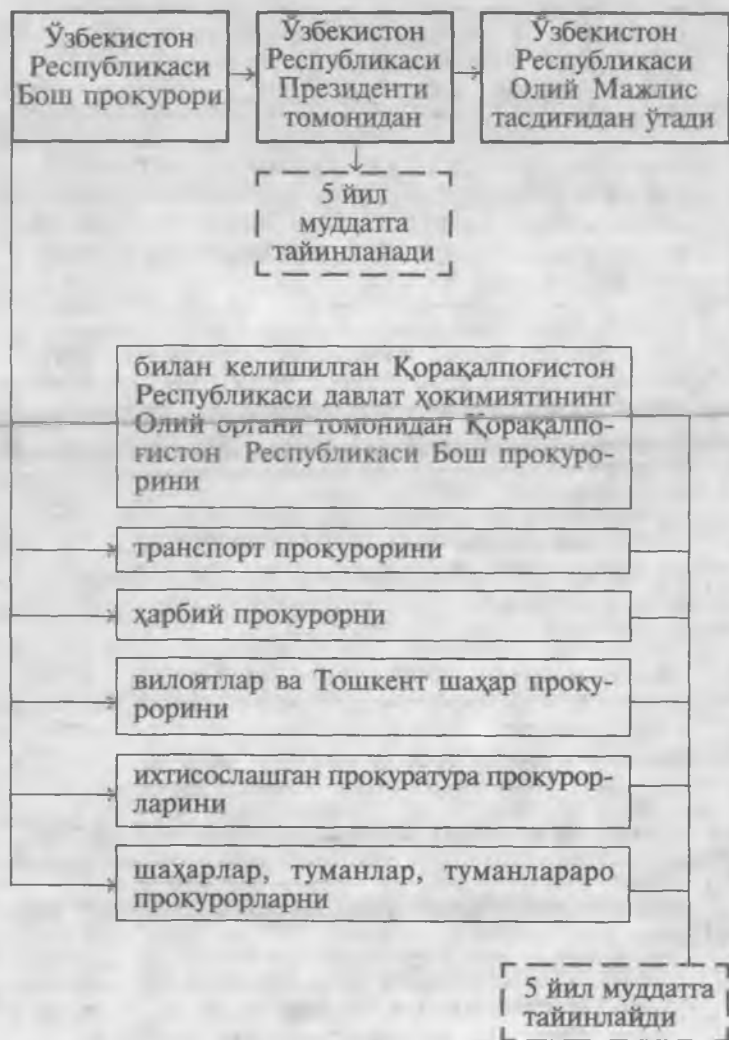
→ қонунийлик ва жиноятчилик ҳолати тўғрисида жамоатчиликни мунтазам хабардор қилиб турадилар, оммавий ахборот воситалари вакиллари билан учрашувлар ўтказадилар ва улар орқали ўз фаолиятларини ёритадилар, депутатларнинг ҳамда оммавий ахборот воситаларининг ёзма мурожаатларига қонунда белгиланган тартибда ахборот тақдим этадилар

→ фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини муҳофаза қилиш тўғрисидаги, шунингдек давлат сири ҳамда қонун билан муҳофаза қилинадиган бошқа сирни сақлаш ҳақидаги қонун талабларига зид келмайдиган даражада ошкора иш кўрадилар

21.2. Прокуратура органлари тизими

21.3. Ўзбекистон Республикасида прокурорларни тайинлаш тартиби

21.4. Прокуратура фаолиятининг асосий йўналишлари

Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори ва унга бўйсунувчи прокурорлар ўз фаолиятини қуйидаги йўналишларда амалга оширадилар:

→ инсон ва фуқароларнинг ижтимоий, иқтисодий, сиёсий, шахсий ҳуқуқлари ва эркинликларини муҳофаза қилишга қаратилган қонунларнинг аниқ ва бир хилда ижро этилиши устидан назорат олиб бориш

→ вазирликлар, давлат қўмиталари, идоралар, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, ҳокимлар ва бошқа мансабдор шахслар, шунингдек, фуқаролар томонидан қонунларни бажарилишини назорат қилиш

→ қонунийликни таъминлаш ва жиноятчиликка қарши кураш борасидаги фаолиятни мувофиқлаштириш

→ ушланганларни сақлаш, дастлабки қамоқ, суд тайинлаган жазо ва мажбурий характердаги бошқа чораларни ўташ жойларида қонунларнинг бажарилиши устидан назорат қилиш

→ жиноятлар юзасидан дастлабки тергов олиб бориш

→ судларда ишларнинг кўриб чиқилишида иштирок этиш

→ қонун ҳужжатларини такомиллаштиришда ва қонунларни тарғибот ишларида қатнашиш

МУНДАРИЖА

Сўз боши	3
1- бўлим. Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий ҳуқуқи	
1.1. Конституциявий ҳуқуқ тушунчаси	4
1.2. Конституциявий ҳуқуқ нормалари	5
1.3. Конституциявий ҳуқуқ нормаларининг тартибга солиш предмети	6
1.4. Конституциявий ҳуқуқий нормалар таснифи	7
1.5. Конституциявий ҳуқуқ нормаларининг амал қилиш ҳудуди	8
1.6. Моддий ва процессуал нормалар	9
1.7. Императив ва диспозитив нормалар	9
1.8. Конституциявий ҳуқуқий муносабатлар	10
1.9. Конституциявий ҳуқуқий муносабат субъектлари	11
1.10. Конституциявий ҳуқуқ манбалари	12
2- бўлим. Конституциявий ҳуқуқ фани	
2.1. Конституциявий ҳуқуқ фанининг тушунчаси ва предмети	13
2.2. Ўзбекистон Конституциявий ҳуқуқи фанини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари	14
2.3. Конституциявий ҳуқуқ фани усули	15
2.4. Конституциявий ҳуқуқ фанининг манбалари	16
3- бўлим. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси	
3.1. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг қабул қилиниши	17
3.2.1. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг тузилиши	18
3.2.2. Конституциянинг — Асосий қонун сифатида ўзига хос белгилари	19
3.3. Конституцияни ишлаб чиқиш ва қабул қилиш жараёни	20
3.4. Ўзбекистон Республикаси Конституциясини муҳофаза қилиш	21
3.5. Конституционализм	22
4- бўлим. Конституциявий тузум	
4.1. Конституциявий тузум асослари	23
4.2. Ўзбекистон Республикасининг давлат суверенитети	24

4.3. Ўзбекистон Республикаси Давлат байроғи	25
4.4. Ўзбекистон Республикаси Давлат герби	27
4.5. Ўзбекистон Республикаси Давлат мадҳияси	29

5-б ў л и м. Халқ ҳокимиятчилиги

5.1. Халқ ҳокимиятининг Конституциявий асослари	31
5.2. Халқ ҳокимиятчилигининг таъминланиши	32

6- б ў л и м. Давлат

6.1. Давлат тушунчаси, моҳияти ва таркибий қисмлари	33
6.2. Давлат ҳокимияти	33
6.3. Давлат ҳокимияти органлари	34
6.4. Ўзбекистон Республикасида инсонларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш бўйича давлатнинг конституциявий бурчлари	35
6.5. Ҳокимият бўлинишининг конституциявий принциплари	36
6.6. Ўзбекистон Республикаси Олий давлат ҳокимияти тизими	37
6.7. Ўзбекистон Республикаси қонун чиқарувчи ҳокимияти	38
6.8. Ўзбекистон Республикаси ижро этувчи ҳокимияти	39
6.9. Ижро этувчи ҳокимиятнинг аҳамияти	40
6.10. Бошқарув шакли	41
6.11. Ўзбекистон Республикаси Суд ҳокимияти	42

7- б ў л и м. Конституция ва қонун устуңлиги

7.1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва қонунларининг устуворлиги	43
7.2. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг норма ва қондалари	44

8- б ў л и м. Ташқи сиёсат

8.1. Ўзбекистон Республикаси халқаро ҳуқуқ субъекти	45
8.2. Ўзбекистон Республикаси ташқи сиёсатининг асосий принциплари	45

9- б ў л и м. Ўзбекистон Республикасида шахснинг ҳуқуқий ҳолати

9.1. Ўзбекистон Республикасида шахснинг ҳуқуқий ҳолатининг конституциявий асослари	46
9.2. Шахс ҳуқуқий ҳолатининг таркиби	47

10- б ў л и м. Ўзбекистон Республикаси фуқаролиги

10.1. Ўзбекистон Республикасида фуқаролик институ нормаларини ҳуқуқий тартибга солиш	48
10.2. Ўзбекистон Республикаси фуқаролиги принциплари ва хусусиятлари	49

10.3. Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига эга бўлиш асослари	50
10.4. Ўзбекистон Республикаси фуқаролигининг тўхта-тилиши асослари	51
10.5. Ўзбекистон Республикаси фуқаролиги тўғрисидаги ишларни юритувчи давлат органлари	52

11-б ў л и м. Инсон ва фуқароларнинг асосий ҳуқуқлари, эркинликлари ва бурчлари

11.1. Инсон ва фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларининг таснифи	53
11.2. Шахсий ҳуқуқ ва эркинликлар	54
11.3. Сиёсий ҳуқуқ ва эркинликлар	55
11.4. Иқтисодий-ижтимоий ҳуқуқ ва эркинликлар	56
11.5. Инсон ҳуқуқлари ва эркинликларининг кафолатлари	57
11.6. Инсон ва фуқароларнинг конституциявий бурчлари	58

12-б ў л и м. Жамият ва шахс

12.1.1. Жамиятнинг иқтисодий негизлари	59
12.1.2. Умуммиллий бойликлар	59
12.2. Нодавлат ташкилотлар	60
12.2.1. Нодавлат ташкилотлар тушунчаси	60
12.2.2. Нодавлат ташкилотлари тизими	61
12.2.3.1. Ўзбекистонда мавжуд сиёсий партиялар	62
12.2.3.2. Сиёсий партияларнинг ташкил этилиши ва фаолиятининг принциплари	63
12.2.4. Жамоат бирлашмалари	64
12.2.5. Жамоат бирлашмаларининг тузилиши ва фаолиятини тақиқлашнинг Конституциявий асослари	65

13-б ў л и м. Ўзбекистон Республикасининг давлат ва маъмурий-ҳудудий тузилиши

13.1. Давлат тузилиши тушунчаси ва унинг турлари	66
13.2. Ўзбекистон Республикасининг маъмурий-ҳудудий тузилиши	67
13.3. Қорақалпоғистон Республикасининг конституциявий ҳуқуқий ҳолати (мақоми)	68
13.4. Ўзбекистон Республикаси ҳудуди	69

14-б ў л и м. Ўзбекистон Республикаси Олий мажлиси

14.1. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ҳуқуқий ҳолати	70
14.2. Олий Мажлис ишининг ташкилий шакли	71
14.3. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ваколатлари	72

14.4. Ўзбекистон Республика Олий Мажлиси тузилиши	73
14.5. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Раиси	74
14.6. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши	75
14.7. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси қўмиталари ва комиссиялари	76
14.8. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси қўмита ва комиссияларининг ваколатлари	77
14.9. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг котибияти	78

15- бўлим. Қонун чиқариш жараёни

15.1. Қонун чиқариш жараёни босқичлари	79
15.2. Қонун чиқариш жараёни иштирокчилари	80
15.3. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига қонун лойиҳаларини киритиш тартиби	81
15.4. Қонун лойиҳасини тайёрлаш	82

16- бўлим. Давлат бошлиғи

16.1. Ўзбекистон Республикаси Президенти	83
16.2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Конституциявий мансаби	84
16.3. Ўзбекистон Республикаси Президенти Давлат бошлиғи	85
16.4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг қонунчилик соҳасидаги ваколатлари	86
16.5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг расмий ҳужжатлари	87
16.6. Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан Олий Мажлисни тарқатиб юбориш ваколати	88

17- бўлим. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси

17.1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг тузилиши	89
17.2. Вазирлар Маҳкамаси фаолиятининг асосий принциплари	90
17.3. Вазирлар Маҳкамаси мажлисларида кўриб чиқиладиган масалалар	91

18- бўлим. Маҳаллий давлат ҳокимияти ва ўзини ўзи бошқариш

18.1. Маҳаллий давлат ҳокимияти органлари тизими	92
18.2. Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг конституциявий ваколатлари	93
18.3. Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариши тушунчаси	94
18.4. Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш тизими	94

19- б ў л и м. Ўзбекистон Республикаси суд ҳокимияти

19.1. Суд ҳокимиятини амалга ошириш шакллари	95
19.2. Суд ҳокимиятининг вазифаси	96
19.3. Ўзбекистон Республикаси суд тизими	97
19.4. Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди	98
19.5. Ўзбекистон Республикаси Олий суди	99
19.6. Ўзбекистон Республикаси Олий ҳужалик суди	100

20- б ў л и м. Сайлов тизими

20.1. Сайлов тизими тушунчаси	101
20.2. Сайлов турлари ва принциплари	102
20.3. Сайлов ҳуқуқи	103
20.4. Сайловлар ва референдумни тайинлаш тартиби	104
20.5. Номзодлар кўрсатиш ҳуқуқи	105
20.6. Умумий сайлов ҳуқуқи	106
20.7. Сайлов жараёни босқичлари	107
20.8. Сайловчиларни рўйхат (ҳисоб)га олиш	108
20.9. Сайлов округларининг турлари	109
20.10. Депутатликка номзодларни рўйхатга олиш	110
20.11. Сайловолди ташвиқоти	111
20.12. Фуқаролар сайлов ҳуқуқларини бузилиши ус- тидан шикоят қилиш	112

21- б ў л и м. Ўзбекистон Республикаси прокуратураси

21.1. Прокуратура идоралари фаолиятини ташкил этиш принциплари	113
21.2. Прокуратура органлари тизими	114
21.3. Ўзбекистон Республикасида прокурорларни тайинлаш тартиби	115
21.4. Прокуратура фаолиятининг асосий йўналишлари	116
<i>Мундарижа</i>	<i>117</i>

ҚАЙҒЛАР УЧУН

ҚАЙДЛАР УЧУН

ЧУҚУР ҲАҚ

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING
КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚИ**

фанига схемали ўқув-методик қўлланма

**«Шарқ» нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси
Бош таҳририяти
Тошкент — 2001**

*Муҳаррирлар Ш. Р. Эргашева, Г. Абдулаева
Рассом Р. Султонов
Бадий муҳаррир К. Акчулаков
Техник муҳаррир Д. Габдрахманова
Мусаҳҳиҳ Ж. Тоирова*

Теришга берилди 6.04.2001. Чоп этишга рухсат берилди 28.05.2001.
Бичими 84X108 1/32. Таймс гарнитураси. Офсет босма. Шартли босма
табоғи 7,5. Нашриёт-ҳисоб табоғи 7,2. Адади 10.000 нусха. Буюртма
1859. Баҳоси келишилган нархда.

**«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахо-
наси, 700083, Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41.**

Ў32

Ўзбекистон Республикасининг конституциявий ҳуқуқи фанига схемали ўқув-методик қўлланма /Сўз боши: А. А. Азизхўжаев; Тузувчилар: А. Азизхўжаев, О. Хусанов, Х. Азизов ва бошқ. — Т.: «Шарқ», 2001. — 128 б.

1. Азизхўжаев А., тузувчи.

Ушбу схемали ўқув-методик қўлланма Ўзбекистон Республикаси ҳуқуқи тизимининг алоҳида соҳаси ҳисобланган «Конституциявий ҳуқуқ» фанининг дастури асосида тайёрланган. Унда конституциявий ҳуқуқ фанининг ҳар бир мавзуси юзасидан тушунчалар, тамойиллар ва бошқа ҳолатлар схемали кўринишда берилган.

Мазкур ўқув-методик қўлланма ўзининг ўқимишлилиги ва схемалардаги кўриниши билан Республикаимизда ҳуқуқ фанлари соҳасидаги дастлабки ишлардан ҳисобланади. У Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2001 йил 4 январдаги «Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни ташкил этиш тўғрисида»ги фармойишини ҳаётга татбиқ этиб, Конституцияни ўрганаётганларга мўлжалланган.

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиши Академияси Илмий кенгаши томонидан нашрга тавсия этилган.

ББК 67.400(5У)я73